

Фотоколаж Олександра Литвиненка

Тарас Шевченко і світова україністика

Пленарні засідання Конгресу розпочалися 22 жовтня в Колонній залі Київської міськдержадміністрації. Заступник голови оргкомітету, президент Міжнародної організації україністів, директор Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАНУ академік Ганна Скрипник, вітаючи учасників і гостей, повідомила, що в роботі форуму беруть участь понад 730 науковців, представників широких кіл наукової еліти з Білорусі, Росії, Молдови, Грузії, Азербайджану, Польщі, Словенії, Словаччини, Сербії, Хорватії, Болгарії, Угорщини, Німеччини, Італії, Австрії, Ізраїлю, Канади, США та інших країн.

Учасників Конгресу привітав Президент України Віктор Янукович і прем'єр-міністр Микола Азаров. Вітаючи присутніх, міністр культури України Леонід Новохатько, спробував дати роз'яснення з приводу останніх і давніших "реконструкцій" музеїв Шевченка і чумацької хати в Моринцях.

Під час пленарного засідання було заслухано низку доповідей: "Суспільно-гуманітарна складова творчості Тараса Шевченка" (Олексій Онищенко, академік-секретар Відділення історії, філософії та права НАНУ); "Українознавство в Канаді за останнє п'ятиріччя" (Роман Сенькусь, керівник видавничої програми Канадського інституту українських студій); "Здобутки та актуальні проблеми розвитку україністики в Росії" (Василь Бабенко, директор Уфимської філії Московського державного гуманітарного уні-

На чотири дні до Києва з'їхалася мало не вся наукова еліта україністів. Тут 21 жовтня розпочав, а 24 завершить свою роботу VIII Міжнародний конгрес україністів. Цей науково-представницький форум став регулярним, починаючи з серпня 1990 року, коли відбувся I Конгрес. Відтоді, з набуттям Україною незалежності, коли впала залізна завіса на спілкування учених (не лише етнічних українців за походженням), які займалися в царині наукових українських студій, конгреси відбувалися щотри роки по чергово в різних містах, головних університетських центрах: Києві, Львові, Харкові, Одесі, Чернівцях, Донецьку, Львові-Сімферополі-Києві. Навіть не за статутними документами, а за формальною логікою, VIII Конгрес мав відбутися ще позаторік, 2011 року. Але нинішня влада не змогла видобути з українського державного бюджету, що нібито щороку наповнюється з перевиконанням, коштів на фінансування цього міжнародного наукового і високоіміджевого для нашої держави заходу.

З огляду на те, що VIII Конгрес є резонансною загальнокультурною і науковою подією, а головна тема: "Тарас Шевченко і світова україністика: історичні інтерпретації та сучасні рецепції" (до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка) насущна й актуальна, оргкомітет МАУ доклав максимум зусиль, аби він відбувся цьогоріч.

верситету ім. М. О. Шолохова); "Тарас Шевченко в духовному просторі України" (Микола Жулинський, академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства); "Україністика у Вроцлавському університеті: вчора, сьогодні, завтра" (Агнешка Матусяк, професор Вроцлавського університету); "Меморіально-інформаційне видання "Енциклопедії Голодомору: від теорії до практики" (Василь Марочко, професор, провідний науковий співробітник Інституту історії України НАН України) та інші.

У рамках Конгресу 22 жовтня відбулися чотири круглі столи. Перший присвячений 80-річчю з дня народження Олексі Мишанича, дослідника та популяризатора "Слова о полку Ігоревім".

На другий — "Шевченко знаний і незнаний" були винесені і обговорені такі теми, як "Конфлікт інтерпретацій творчої спадщини Т. Шевченка", "Проблеми збіжності горизонтів розуміння художнього світу Т. Шевченка", "Самотність Шевченка в культурно-літературному просторі XIX—XXI ст." тощо, а також відбулася презентація I і II томів ("У пошуках іманентного сенсу") 10-томного проекту професора Юрія Коваліва "Історія української літератури. Кінець XIX—початок XXI ст.". На третьому — "Голодомор в Україні 1932—1933 років: відображення та інтерпретації в історії, літературі й мистецтві" (на вшанування пам'яті 80-річчя Голодомору в Україні), де були представлені нові видання: дво-

томник Олександри Веселової "Спогади очевидців про Голодомор" і другий випуск збірника "Наукові записки МАУ" (2013), присвячений цій же скорботній темі. Четвертий, що відбувся в Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології, розглянув тему "Соціокультурні трансформації та ідентифікаційні процеси в постсоціалістичних країнах".

Подальша робота науковців і 22, і 23 жовтня була зосереджена, згідно з програмою Конгресу, в 19 секціях і на двох конференціях. Назви секцій відображали і ті теми, які були в центрі уваги вчених-україністів. Наприклад, "Поетична спадщина Тараса Шевченка: минуле і сьогодення" з підсекцією "Переклади творів Тараса Шевченка мовами світу", "Творчість Тараса Шевченка в історичній рецепції", "Презентація поетично-мистецької спадщини Тараса Шевченка в музеях України", "Тарас Шевченко і християнство" і т. ін. Тобто творчість Великого Кобзаря, ювілей якого відзначатиме Україна і світ наступного року, стала потужним стимулом і наймасштабнішим науковим об'єктом для розвитку українознавчих гуманітарних досліджень. Це ще раз засвідчило і велич українського генія, і непроминальний вплив його життя і творчості на розвиток української мови, літератури, культури і самої української державності. І проведенням VIII Міжнародного конгресу україністів цим дослідженням не покладено край. Це початок нового витка у XXI столітті.

Вл. інф.

Відкритий лист до Президента України Віктора Федоровича Януковича

Вельмишановний пане Президент!

Ми, Надзвичайні й Повноважні Посли України, засвідчуємо беззастережну підтримку зовнішньополітичного курсу нашої держави на здобуття асоційованого членства в Європейському Союзі. Віримо, що Ви не відступите від наміру підписати історичний документ на саміті Україна—ЄС у Вільнюсі в листопаді цього року, чим буде підтверджена воля більшості громадян України щодо повернення нашого народу до своєї історичної, культурної, державницької європейської ідентичності.

Євроінтеграційна політика, спрямована на вступ України до Європейського Союзу, сприятиме не тільки засвоєнню нашої державою демократичних європейських цінностей, а й багатьох інших осягнень, що їх має ЄС в економіці, технології, науці, освіті, охороні здоров'я, збереженні довкілля, культурі й добробуті людини.

Віримо, євроінтеграція допоможе консолідації українського суспільства.

Ми відкрито і неодноразово піддавали Вас критиці за помилки у зовнішній і внутрішній політиці, але сьогодні визнаємо, що рішучий крок до Європи може стати однією

з найвидатніших подій в історії України.

Але реалізація євроінтеграційного курсу України вимагає глибокого реформування української внутрішньої політики. Якщо Ви хочете увійти в історію як справжній український Президент, Ви повинні припинити практику обмеження демократичних прав і свобод громадян, вибіркового правосуддя, рішуче покласти край антидержавній політиці в гуманітарній царині. Інформаційний простір України має бути звільненим від антиукраїнської ідеології. Вивчення історії України має базуватися на правдивих фактах національно-визвольної боротьби нашого народу. Відповідно до Конституції України українська мова як державна має використовуватися у всіх сферах суспільного життя на всій території України.

Ви, пане Президент, повинні зупинити нищення Збройних Сил та військово-оборонного комплексу України, денонсувати Харківські угоди, почати рішучу боротьбу з корупцією, посилити увагу до розвитку української науки, культури, охорони здоров'я та збереження надовколишнього середовища.

Після підписання Вільнюських угод перед Вами постануть нові виклики, подолав-

ши які й спрямувавши українську державу на входження до європейської сім'ї демократичних держав, Ви станете лідером сильної, демократичної, європейської України.

Дмитро ПАВЛИЧКО, Герой України, письменник, Надзвичайний і Повноважний Посол України;

Юрій ЩЕРБАК, письменник, Надзвичайний і Повноважний Посол України;

Володимир ВАСИЛЕНКО, професор, Надзвичайний і Повноважний Посол України;

Левко ЛУК'ЯНЕНКО, Герой України, Надзвичайний і Повноважний Посол України, політичний і громадський діяч, колишній в'язень ГУЛАГу;

Роман ЛУБКІВСЬКИЙ, письменник, Надзвичайний і Повноважний Посол України;

Юрій КОЧУБЕЙ, історик, Надзвичайний і Повноважний Посол України;

Степан ВОЛКОВЕЦЬКИЙ, громадський діяч, Надзвичайний і Повноважний Посол України, депутат Івано-Франківської обласної ради;

Леонтій САНДУЛЯК, професор, Надзвичайний і Повноважний Посол України;

Рауль ЧІЛАЧАВА, письменник, Надзвичайний і Повноважний Посол України.

17 жовтня 2013 року, Київ

Заява ветеранів дипломатичної служби України

Як європейська держава за своїм географічним розташуванням, культурою і ментальністю, Україна простувала до відновлення свого місця в сім'ї європейських народів від дня здобуття нею незалежності 24 серпня 1991 року, долаючи численні перешкоди і внутрішнього, і зовнішнього характеру.

Нині в новітній історії нашої держави настає одна з надзвичайно важливих подій: 29 листопада у Вільнюсі на саміті глав держав Європейського Союзу та країн-учасниць програми Східного партнерства передбачається підписання Угоди про асоціацію включно з поглибленою та всеохоплюючою зоною вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом. Ми вважаємо, що ця історична подія небезпідставно розглядається як перший крок до набуття Україною повноправного членства в Євросоюзі.

Ми, ветерани дипломатичної служби, які протягом усіх років незалежності України відстоювали європейський вибір українського народу, усвідомлюємо ту велику відповідальність, що стоїть перед керівництвом нашої держави саме сьогодні, коли на нього чиниться політичний і економічний

тиск з боку проімперських сил Росії та проросійських сил всередині нашої країни, аби примусити Україну зійти з обраного нею курсу на євроінтеграцію, закріпленого в Законі про засади внутрішньої та зовнішньої політики.

Вболіваючи за майбутню долю своєї країни, ми заявляємо про повну підтримку зусиль керівництва держави, нашого Міністерства закордонних справ та інших державних структур, спрямованих на досягнення поставленої мети.

Ми вітаємо спільні кроки Глави держави, Уряду та Верховної Ради, які ведуть до якнайшвидшого ухвалення всіх документів, необхідних для гармонізації українського законодавства з європейським, і рішень, які дозволили б зняти питання, які ще залишаються на порядку денному непростого переговорного процесу з ЄС. Ми повинні зрозуміти, що Україна не має права втратити той шанс, який дає сьогодні їй історія.

Спираючись на багаторічний досвід практичної дипломатичної роботи, ми, як і більшість українського народу, усвідомлюємо надзвичайну важливість нинішнього моменту, добре розуміємо, що Україну чекають непрості ви-

пробування міцності її євроінтеграційних прагнень. Багато зроблено, але ще більше роботи попереду. Проте шляху назад немає.

Наш народ заслуговує на гідне і цивілізоване життя, на гідне та авторитетне існування своєї держави у сучасному глобалізованому світі. Ми впевнені, що євроінтеграція створить для цього необхідні умови і можливості.

Цей курс не повинен викликати жодних сумнівів у тому, що повернення України до великої родини держав об'єднаної Європи відповідає її національним інтересам, буде сприяти зміцненню гарантій суверенітету, незалежності та територіальної цілісності нашої Батьківщини.

Надзвичайні і Повноважні Посли України:

Микола МАКАРЕВИЧ, Борис ГУДИМА, Юрій КОСТЕНКО, Юрій БОГАЄВСЬКИЙ, Олександр БОЖКО, Ігор ГРУШКО, Юрій МАЛЬКО, Олександр СЛІПЧЕНКО, Ігор ТУРЯНСЬКИЙ
Надзвичайні і Повноважні Посланники II класу:
Станіслав ЛАЗЕБНИК, Володимир ЧОРНИЙ

Іво ПОЛУЛЯХ: «Мусимо бути готові себе зреформувати»

Іво Полулях — доктор економічних наук, професор. Народився в селі Черхава Самбірського району на Львівщині. Після закінчення середньої школи вступив до Львівського політехнічного інституту. Але під час навчання його заарештували за антирадянську діяльність. У червні 1941-го втік із ув'язнення та продовжив навчання в Політехніці.

1943 року емігрував до Німеччини, де займався громадсько-політичною діяльністю, брав участь в українському визвольному русі, студіював економіку.

Президент Академічного робочого кола “Україна” (Мюнхен), співзасновник і віце-президент “Міжнародної української академічної асоціації” (м. Київ).

Колишній член Військового центру закордонного представництва української головної визвольної ради (ЗП УГВР), редактор його органу “До зброї”, співзасновник Антибільшовицького блоку народів (АБН) і його перший референт зовнішніх зв'язків.

Працював на посаді професора фінансової науки та економічної політики Українського вільного університету (УВУ). У незалежній Україні виступає з лекціями в різних університетах і наукових установах.

Після лекції в Інституті регіональних досліджень (м. Львів) на тему “Глобалізація та проблеми суверенності національних держав” ми зустрілися з паном Іво, щоб поговорити про майбутнє України.

— **Пане Іво, Ви були знайомі зі Степаном Бандерою, Ярославом Стецьком...**

— Я знав С. Бандеру передусім як людину. Ми жили з ним в одному будинку в 1947—1948 роках у місті Міттерайт. Він був чудовим батьком для своїх дітей.

— **Розкажіть про Ваше тодішнє життя у Німеччині?**

— Я був “правою рукою” Ярослава Стецька. Хоч наступником своїм С. Бандера призначив Ленкавського, який був автором “Декалога українського націоналіста”.

— **На Вашу думку, що врятує Україну?**

— Ми не можемо будувати Україну на ідеології 30-х років. Україна тоді була поневолена. Нині інші реалії. Хоча любов до Батьківщини залишається. Націоналізм — це передусім патріотизм. Націоналізм — це насамперед враховування всіх тих змін, які настають у світі. Необхідно дивитися в майбутнє. Щоб вийти з кризи, Україна, на мою думку, повинна мати чітке уявлення про лад у країні.

— **І який?**

— Тільки соціально-економічний лад вільного ринку, який можливий там, де є політична свобода. У книжці “Видатні українці в світі” є моє висловлювання з цього приводу: “Вільний економічний лад не може функціонувати там, де немає політичної свободи”.

— **У нас є політична свобода?**

— Немає... Можете писати, говорити що завгодно, вас ніхто не заарештує. Але настане час — і вас звільнять із посади. Україна ізольована від світу. Коли я говорю з німцями про інвестиції в Україну, вони не згоджуються, бо не мають довіри до влади.

— **Пані Меркель уже готова дати дозвіл Німеччині на прийняття України в асоціацію...**

— А чому Меркель була проти? “Винна” труба Путіна. Канцлер Німеччини — колишня комсомольська діячка зі Східної Німеччини і давно знайома з Путіним... Ми мусимо бути готові до реформувань... Василь Кук колись вважав, що не варто в Україні боротися проти радянської влади. Він не розумів, що та боротьба мала політичне значення. До речі, цікаво, як би до нас ставилися, якби УПА не боролася з німцями? Називали українців, що боролася за свою незалежність, фашистами. Сталін боявся терміну “націонал-соціалізм”, який панував у Німеччині... Чомусь ніхто не говорить про те, що деякі українські бригади жандармерії перейшли у Франції до повстанців. А в дивізії “Галичина” були офіцери, які готували перехід в УПА. Серед них — Гордницький, Любомир Ортинський... Якщо проти німців виступали українці з “Галичини”, то які вони фашисти? Німці навіть забороняли вживати термін “Україна”.

— **Коли Ви еперше відвідали незалежну Україну?**

— 14 травня 1992 року — на запрошення Національної академії наук України: це був конгрес міжнародних економістів у Києві. Саме там ми заснували “Міжнародну українську академічну асоціацію”. Першим її президентом став Іван Коропецький із Філадельфії, на жаль, уже покійний. Відтоді шодва роки збиралися, аж до 2002 року, коли конгрес відбувся у Політехніці у Львові.

Спілкувався Богдан ЗАЛІЗНЯК

Чернівецька молодь — за євроінтеграцію

У Чернівцях активізувала свою роботу “Просвіта молода”. Просвітянська світлиця ледве вмістила молодих людей, які хотіли поспілкуватися на тему “Інтеграція України до Європи”. Голова “Просвіти молоді” Руслана Бабух доклала всіх зусиль до того, щоб до обговорення нагального питання долучилися старшокласники загальноосвітніх шкіл міста, учні профтехучилищ, студенти Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича та молоді вчителі.

Засідання круглого столу вів багаторічний член правління обласного об'єднання “Просвіти” політолог, кандидат історичних наук Ігор Буркут, який розповів присутнім про ситуацію, що склалася в Україні, та ви-

значив аргументи необхідності приєднання до Євросоюзу.

Зацікавив присутніх своїм виступом професор ЧНУ ім. Ю. Федьковича Георгій Кожоляно, який наголосив на потребі виховання любові до української мови, традицій, звичаїв свого народу.

Різномісними були роздуми молоді: Антоніни Аністратенко, Анни Кушнір, Анастасії Іванчак, Катерини Яковлевої, Андрія Войнюка, Віталія Осадчука, Наталії Проскурняк. Вони переконані: приєднання до Євросоюзу тільки підвищить рівень життя в Україні.

Прес-служба Чернівецького обласного об'єднання “Просвіти”

Наталія ГУМНИЦЬКА,
член Наукового товариства імені
Т. Шевченка,
Львів

“Не в безплідний ґрунт лягли
добірні зерна
Тарасової мислі й любові”.
Олесь Гончар

Далекоглядність і стратегічна мудрість творців НТШ у виборі імені Тараса Шевченка полягає в об'єднувчій ролі геніального українського Пророка, його програмі духовного відродження української нації через освіту, науку, національну й світову культурну спадщину. Геній Шевченка органічно поєднав талант письменника (насамперед Поета) і художника з його науковими зацікавленнями, зокрема в ділянці історії, філософії, археології, етнографії, географії, ботаніки, механіки, поліграфії, природи (екології). Усі ці напрями НТШ розвиває і сьогодні. Музичний талант Кобзаря стимулював зародження нової, Шевченківської епохи в музичній культурі України. Розпочавшись ще за життя Кобзаря, вона триває й досі. Серед творців музичної Шевченкіани — Лисенко, Лятошинський, Людкевич, Ревуцький, Стеценко, Скорик, Козаренко, Камінський. Близькість і зрозумілість його ідеалів українським інтелектуалам Правобережної і Лівобережної України забезпечила ефективність та авторитет Наукового товариства ім. Шевченка в Україні й у світі. На підтвердження цієї думки досить назвати хоча б кілька Нобелівських лауреатів, які були іноземними членами Товариства: Альберт Ейнштейн, Макс Планк, Фелікс Кляйн, Дейвід Гільберт. Структурно НТШ відповідало кращим європейським академіям, охоплювало всі наукові галузі (гуманітарні, природничі, суспіль-

Духовна співтворчість упродовж століть

ні), організувало видавничо-поліграфічну діяльність.

Особлива заслуга Товариства — створення української наукової термінології, підготовка енциклопедичної і словниково-довідкової бази, яка стала безцінним джерелом для пізнання України, утвердження її ідентичності у світі. Зокрема 11-томна “Енциклопедія українознавства” (заг. ред. Володимира Кубійовича й Аркадія Жуковського) та її англійська версія (ред. Данило Струк). Численні фундаментальні праці велетів наукової думки, серед яких Іван Франко, Михайло Грушевський, Іван Пулюй, Андрей Шептицький, Олександр Смакула, Михайло Кравчук, Іван Феденко-Чопівський, Іван Горбачевський, Вадим Шербаківський, Володимир Вернадський, Дмитро Чижевський, Святослав Гордінський, Федір Вовк, Юрій Полянський, Омелян Пріцак, Ігор Шевченко, Юрій Шевельов, стали достойним внеском у світову науку. При НТШ створено Інститут Енциклопедії українознавства (1948 р.) та Інститут колекціонерства українських мистецьких пам'яток (2003 р.). Із 140-річної історичної перспективи вражають шонайменше дві речі: життєва стійкість і творчий доробок Товариства (понад 4 000 одиниць наукових, науково-популярних і періодичних видань, опублікованих самостійно і з участю інших установ). В історії світової науки не було подібного прецеденту, щоб в умовах бездержавності народу, розділеного кількома імперіями (Російською, Австро-Угорською) й окупованого Польською державою, могла так тривало і продуктивно функціонувати національна наукова інституція. По суті, нації, держави (крім короткого періоду 1918—1921 рр.)

не було, а національна академія діяла! Доречно з вдячністю згадати тут імена наших знаменитих меценатів Василя та Платона Симиренків і Євгена Чикаленка, які вклали значні кошти у поширення творчого доробку Тараса Шевченка і розвиток НТШ. Чи немає тут прямого зв'язку з постаттю Тараса Шевченка? Звертає увагу подібність доль Великого Кобзаря і наукової академії його імені. Його діяльність не толерувала жодна окупаційна влада (польська, німецька, радянська).

Здавалося б, розгром радянською владою НТШ у Львові 1940 року обірвав назавжди його життєві артерії. Проте українська інтелектуальна еліта 1947 року відновила діяльність НТШ у крайових закордонних осередках Німеччини, Франції, Америки, Канади і згодом Австралії. Товариство плідно діяло в еміграційних умовах майже п'ятдесят років. Міжнародний авторитет НТШ у післявоєнний період навіть зміцнів: міжнародні контакти охоплюють Європу й Америку, країни азійського, африканського й австралійського континентів; відбувається обмін друкованою продукцією із 236 установами світу; НТШ набуває статусу окремого члена в Американській асоціації сприяння слов'янським студіям. Його доробок у здійсненні українознавчих досліджень є безцінним, а науково-видавничий проект — “Записки наукового товариства ім. Шевченка” — став базою фундаментальних наукових досліджень і знайшов своє успішне продовження у поверненому у Львів НТШ 1989 року. Особлива заслуга Товариства — створення фундаменту української національної науки і запровадження наукової термі-

нології в галузі природничих і фізико-математичних наук, глибоке опрацювання проблем української мови, літератури, культури. Важлива місія Товариства — достойна презентація ним української науки й культури у світі, утвердження національної ідентичності в науково-освітній і духовно-культурній сфері, вірність ідеалам нашого Пророка. У цьому ключ до живучості й плідності НТШ. Бо Шевченко — Вчитель і Провісник, Совість і Оберіг усього українства. Його мрія — вільна освічена Україна, стрижнем якої є поєднання історичного минулого й національних духовних традицій із сьогоденними потребами та перспективами на майбутнє в контексті світового поступу. Цю універсальну візію України Тараса Шевченка намагалися реалізувати провідні уми НТШ, насамперед його довголітній голова (1897—1913), автор “Історії України-Руси”, президент УНР Михайло Грушевський і перший голова відродженого в Україні НТШ Олег Романів. Відновленому НТШ вдалося частково вирішити ідеологічну суперечку між Михайлом Грушевським і Володимиром Вернадським (першим президентом Української академії наук) щодо національних засад розбудови академічної науки в незалежній Україні.

Товариство впродовж 140 років безперервно пізнає геній Шевченка, відкриває і осмислює його невичерпні духовні горизонти. Як для Шевченка національне було скалярним, так і для НТШ воно стало святим. Тому Товариство зуміло показати світові наше національне обличчя у різних наукових сферах на високому професійному рівні. Для Товариства Шевченко став

справжнім “Апостолом Правди і науки”, спонукою до інтелектуальної праці.

Двохсотлітній ювілей Шевченка спонукає до роздумів: чи ми достатньо у суспільстві на всіх рівнях (насамперед державному) усвідомили важливість цієї події не лише для нас, українців, а й для усього культурного світу? Відповідь буде невтішною. Є спроба (хоча й запізнана) відзначити ювілей на рівні ЮНЕСКО. Давно час поставити питання про заснування міжнародної медалі Тараса Шевченка (наприклад, є медаль Пушкіна), міжнародного Інституту Тараса Шевченка (наприклад, є Інститут Гете), створення науково-культурних центрів імені Тараса Шевченка у різних країнах світу (для початку Росії, Казахстану, Литви, Польщі), міжнародних молодіжних організацій різного гуманітарного й суспільно-культурного спрямування.

Чи коректна пропозиція нинішньої влади святкувати ювілей нашого Пророка разом із Російською Федерацією, особливо з огляду на відверто антиукраїнську діяльність “Русского міра” й інших шовіністичних організацій, які щедро субсидуються тою ж таки російською владою? На тлі явних антиукраїнських випадів і неприпустимих висловів про нашого Генія (нешодавній вісті з Оренбурга) така пропозиція є святотатством і приниженням гідності української нації загалом, і пам'яті її творця — Тараса Шевченка. А чи не пора 9 березня включити до переліку державних свят?!

Тож “обнімемося” і виконаймо імператив Провісника: “Прозрійте, люде, день настає! Розправте руки, змийте луду. Прокиньтесь!”.

«Настав час об'єднати зусилля»

ко. І тоді це також була еліта. І оцей взаємозв'язок еліт почався із заснування НТШ. Скільки людей за 140 років узяло участь у роботі НТШ! І скільки доброго вони зробили!.. Ті, кому нині 30, 40 років, святкуватимуть і 150-, і 160-річчя НТШ”.

У наукову діяльність потрібно “вливати нові молоді сили, — зазначив Михайло Чернопиский. — Нині ми звитуємо про зроблене. А ще більше треба думати над тим, що ще необхідно зробити”.

Про те, з якими проблемами стикаються в НТШ, ми розмовляли ще перед ювілейними заходами з головою НТШ в Україні доктором історичних наук Олегом КУПЧИНСЬКИМ.

— Що спонукало до виникнення НТШ: стимульований Шевченковою духовною спадщиною поступ українського національного відродження на теренах царської Росії

чи значно ліберальніше ставлення до проблем українства в Австро-Угорській імперії?

— Думаю, що і те, і те. Але передусім — роль Шевченкового слова. НТШ — науково-видавничий інститут. На початку було тільки три секції, звичайно — просвітнянські, з часом вони стали наукові.

— Вважають, що Михайло Грушевський, Іван Франко і Володимир Гнатюк — найбільші рушійні сили НТШ до Першої світової війни.

— Золотий період НТШ. Душа інституції: голова Товариства, історик Михайло Грушевський; голова Філологічної секції Іван Франко та науковий секретар, фольклорист і етнограф Володимир Гнатюк. Їх називали “золотою трійцею”.

— Але між ними точилися гострі суперечки, зокрема між І. Франком і М. Грушевським. Чому?

— Сперечалися вони від початку спільної праці і до кінця, бо кожен прагнув знайти істину. Це була наукова дискусія. Потім з'явилися молодики, зокрема Кривецький, Томашівський та інші, які почали виштовхувати з інституції Михайла Грушевського. Тоді був 1913-й. І таки виштовхали. Учений тоді поїхав до Києва. Найбільша дискусія відбувалася упродовж 1896—1897 років. А ще — сперечалися щодо статуту НТШ. Останній, вирішальний, варіант статуту ухвалили 1904 року.

— А як працювалося НТШ за часів польської окупації?

— В умовах постійного переслідування. У 1932—1933 роках польські владці почали опам'ятовуватися, бо все-таки

НТШ на той час — інституція, членами якої були понад 100 видатних науковців із багатьох країн світу.

— Влада допомагала НТШ?

— Австрія надавала дуже великі субсидії, не порівняти їх з польськими. Від незалежної України й досі нічого не отримуємо. Зверталися до Президента (Президентів), до керівників урядів, але жодної відповіді. Навіть від Віктора Андрійовича чи Юлії Володимирівни.

— Як же Ви функціонували?

— За рахунок наших внутрішніх резервів. Колись допомагала місцева влада. Ірина Фаріон, коли була тут, у Львові, Олег Панькевич, тодішній голова Львівської облради... Була, щоправда, допомога від Американського НТШ. Але з'явився Джордж Грабович і сказав: ми різні...

А ще треба залучати молодь. Ми не маємо ні заступника, ні секретаря.

— Скільки Вас тут?

— П'ятеро. Ще маємо книгарню на проспекті Шевченка. Два верстатки, де книжки набирають. Загалом — 14 осіб. А в 1990 році було 31. Ми тоді мали Фонд. А ще — Фонд, який заклало Американське НТШ.

— А які стосунки з Національною академією наук України?

— Через “Інститут енциклопедичних досліджень” маємо 3 чи 4 ставки.

Р. С. (Із виступів науковців). “Тяглість науки, інтеграції наукових сил і дисциплін, і те, що ми — в залі Львівської політехніки, засвідчує: ця ідея була в задумі організа-

торів НТШ” (Степан Козак, голова Крайового товариства НТШ у Польщі); “Я зворушений, що можу виступати на такому святі... Хотів би взяти участь і в 150-річчя НТШ, а може — й далі” (Микола Мушинка, академік НАНУ, голова Крайового НТШ у Словаччині); “Підготовлено і видано перший том Енциклопедії, науки збірники НТШ, 265 число “Записки НТШ”, від 1890 до 2013 р., два “Вісники НТШ”, видано збірник “140 років НТШ” (Олег Купчинський, д. іст. н., голова НТШ в Україні); “Виникла дуже складна проблема: перше — політична, русисти колишні перейшли в україністику. Кажуть: потрібна історія літератури територіальна. І — друге: СРСР була паскудна організація. Але був там і певний інтелектуальний рівень. А тепер люди випускають, що захочуть” (Роксола Зорівчак, д-р філолог наук, голова Комісії всесвітньої літератури ім. М. Лукаша в Україні); “Потрібно надати Криму українське обличчя, оскільки там проростає сепаратизм... Прашаємо і над тим, щоб у Криму стало більше українських шкіл. На жаль, не маємо підтримки центральних органів влади... Не маємо жодного українськомовного салочка” (Петро Вольвач, академік Української академії екологічних наук, голова Кримського осередку НТШ); “НТШ — це справді світовий інститут україністики. І міжгалузевий... Треба, щоб Сарсель став центром україністики в Європі... Настав час об'єднати зусилля” (Олег Шаблій, д-р географічних наук, член Президії НТШ, заступник голови НТШ в Україні).

Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Пам’ять об’єднує чи роз’єднує? Війна пам’ятників в Україні триває

Проповідники “руського міра” і новітніх промосковських союзів, окрім розігрування “фашистської” крапленої карти, підступно спекують і на темі “патріотизму” в радянському потрактуванні. Узв’язку з цим варто повернутися до двох публікацій нашої газети — “А комуністичні ідоли — на майда-нах...” (СП, ч. 31 за 2013 р.) і “Які пам’ятники “проштовхують” Табачник і Колесніченко?” (СП, ч. 32 за 2013 р.).

У першій публікації йшлося про Олексія Федорова. Один із керівників партизанського руху України, секретар підпільного Чернігівського обкому компартії — це його офіційна радянська біографія. Але стали відомі й інші моменти цієї біографії. Насамперед причетність Федорова до репресій 1937—1938 років. Нещодавно СБУ оприлюднила дані, де підписи Федорова стоять на виразах позасудових “триок”, якими людей засуджували на страту. До речі, як партизанський командир Федоров мав звання саме генерал-майора НКВС. Ще одна темна сторінка біографії — причетність до трагедії міста Корюківка на Чернігівщині, коли наліг одного з підрозділів з’єднання Федорова спровокував знищення Корюківки окупантами, загинуло майже 7 тисяч мирних мешканців міста.

Безумовно, у партизанському русі було й багато справжніх патріотів, хоча загалом цей рух постійно провокував каральні акції окупантів проти мирного населення. Це була свідомо політика радянського режиму — тактика “випаленої землі”, втягування мирного населення у бойові дії.

У руслі радянзації влада вирішила створити у столичному Парку Вічної Слави над Дніпром так звану Алею Воїнської Слави. Ідеться про Алею пам’ятників двічі Героям Радянського Союзу, уродженцям України. Рішення про це ухвалено постановою парламенту й Указом Президента. Голова оргкомітету з формування цієї Алеї Д. Табачник, серед активістів — нардеп Колесніченко.

Серед перших встановили погруддя космонавта Берегового й льотчика Ахмет-Хана Султана. А наступними були ватажки червоної партизанщини Сидір Ковпак і Олексій Федоров. Наприкінці вересня саме їхні погруддя урочисто відкрили на Алеї в присутності прем’єра Уряду і голови столичної держадміністрації.

Радянізація триває. Погляньмо на нашу реальність.

Ось Чернігів, почесним громадянином якого досюгдні є Федоров. Офіційна топоніміка давнього українського міста налічує близько 450 назв вулиць, 122 провулків. Такот, 98 назв пов’язано з подіями Другої світової війни, 76 — з Жовтневим більшовицьким переворотом і громадянською війною, 28 — з радянським минулим, 18 — з українськими радянськими діями, 6 — з афгансько-радянською війною і Чорнобильською катастрофою. Ім’ям Героїв СРСР названо 78 вулиць. Аж 51 названо на честь діячів російської культури, зате в українському місті лише 49 вулиць носять імена діячів української історії і культури, причому майже всі вони на околицях.

У місті Мена цієї ж області райадміністрація і міськрада почали відроджувати Дошку пошани, щоб нагадати, що Менщина народила 22 героїв Соцпраці і 3-х Героїв Радянського Союзу.

У місті Бобровиця можна побачити дивовижний, але характерний для нашого мйжчася (поміж тоталітаризмом і демократією) симбіоз. Неподалік пам’ятника “Бобровичанам, жертвам голодомору 1932—1933 років” є плита, на якій написано: “Тут захоронені активні учасники колективізації, які загинули від рук бандитів у 1929 році”. І це при тому, що одна з головних причин Голодомору 1932—1933 рр. — насильницька колективізація, і 1929 рік —

найактивніша фаза цього процесу. Представники опозиції в райраді запропонували демонтувати цю плиту як наряду над жертвами Голодомору. І відразу ж почали лементувати комуністи про “наряду над пам’яттю” активістів колективізації.

Сотні центральних (!) вулиць наших населених пунктів досі носять ім’я Кірова, Калініна, Щорса. Є ще вулиці Чекістів, їхнього отамана Дзержинського. А згадаймо вислів Вацлава Гавела: “Якщо людина живе в оточенні пропаганд тоталітарної держави і не помічає її, то пропаганда досягла своїх цілей”.

Практично не виконується розпорядження Президента України, видане ще на зорі Незалежності, про демонтаж пам’ятників Леніну та інших знаків тоталітарної доби. За ці 20 років їх уже не повинно бути, а вони досі бовваніють над нашими вулицями й майданами. Подібні факти несміливо демонструє за рішенням місцевої влади часто маскується потребою “реконструкції” площ чи вулиць, як це було недавно в Новограді-Волинському на Житомирщині, де знесено пам’ятник Леніну. Влітку рішення про знесення двох пам’ятників Леніну ухвалили депутати Сумської міської ради.

У останні місяці в Україні розгорнулася справжня війна пам’ятників, точніше, їх нищення. Ось коротка хроніка.

В Узині на Київщині невідомі скинули з постаменту статую Ле-

ніна. Прихильники партії “Свобода” зруйнували пам’ятник вождю в Охтирці на Сумщині. У Бердичеві на Житомирщині невідомі знесли Леніну голову.

Дехто до пам’ятників радянського режиму похашем записує всі меморіали жертвам війни. І ось що виходить. У смт Просяна Дніпропетровської області й у селі Червоне на Донецькій пошкоджено меморіальні комплекси, присвячені загиблим у період громадянської і Другої світової воєн. У селі Військове Дніпропетровської області пограбовано меморіальний комплекс, у місті Дебальцеве на Донбасі пошкоджено пам’ятник “Пагорб бойової слави”. Були пошкоджені братська могила жертвам фашистського терору 1941—1942 років (Грудівська селищна рада Сімферопольського району), меморіальний комплекс радянським воїнам (с. Павлівське Запорізької області).

А ось “хід у відповідь”. У Раві-Руській Львівської області невідомі понівечили пам’ятник УПА біля міської ради. Такий вандалізм у місті стався вперше. Пошкоджено два пам’ятники Шухевичу (у Львові та на Івано-Франківщині), пам’ятники Бандері в цих двох областях та на Рівненщині.

Прикро, коли в цій війні страждають об’єкти, далекі від пам’яток тоталітаризму. В Одесі пошкодили меморіальну дошку на честь президента Польщі Леха Качинського, який загинув в авіакатастрофі біля Смоленська 2010 року. Дошку встановили після того, як цю вулицю назвали іменем президента. Це відбулося з ініціативи тодішнього мера Одеси Едуарда Гурвіца. До речі, з його ініціативи в місті знесли всі пам’ятники Леніну, і тепер це єдиний обласний центр України, де нема жодного такого пам’ятника.

Жертвами війни стають і місця вшанування діячів історії та культури. Поблизь Батурина пограбували пам’ятник видатному пацієнту Петру Прокоповичу. На Полтавщині викрадено барельєф пам’ятника письменнику Наріжному. В селі Чорномин на Вінниччині пошкоджено склеп із похованням графів Чорномських, який є пам’яткою архітектури.

Пам’ять має об’єднувати, навіть якщо гірка правда історії різнить нас ідеологічно, політично. Недопустима лише наруга над пам’яттю. На нашій землі стоять пам’ятники не жертвам, а катам, не патріотам, а запродавцям.

ЗАЯВА Полтавського обласного об’єднання ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка

тократичним режимом, мали на оці найменше три цілі:

1. Очорнити український народ в очах світової спільноти, показати українців дикунками, які зневажають науку, культуру, мову, поважні наукові інституції, з якими була пов’язана діяльність Юрія Шевельова.

2. Розпалити ворожнечу між громадянами України, вигадуючи несусвітні брехні про колабораціонізм та антисемітизм Юрія Шевельова.

3. Продовжити реанімацію радянських міфів про українську історію та вести пропаганду неоколоніалістської доктрини “русскава міра”.

Виправдовуючи бузувірські дії руйнівників, безглузду ухвалу Харківської міськради про відміну свого попереднього рішення (яким Фондові національно-культурних ініціатив ім. Гната Хотевича було надано дозвіл на встановлення пам’ятної дошки Юрієві Шевельову), натхненники й організатори українофобських дій у пресі, на телебаченні намаюли цілі купити підлої брехні. Чого варта хоча б вигадка про те, що німецька адміністрація нібито надала Шевельову квартиру єврейської родини, розстріляної у Дробицькому яру! Насправді все було з точністю до навпаки. Юрій Шевельов мешкав у своїй квартирі № 46 у будинку “Саламандра”. Радянська влада так “ущільнила” його з матір’ю, що вони опинилися в колишній кімнаті для прислуги площею 8 квадрат-

них метрів, а в інші кімнати поселили дві єврейські родини — фармацевта й енкаведиста. Коли родина енкаведиста евакуювалася і дві кімнати, які вона звільнила, стояли порожні, господарі Шевельови й повернулися у цю частину свого помешкання.

Кернесодобкіни звинувачують Шевельова у тому, що він не поїхав в евакуацію. Але вихаїти з Харкова на Схід не було жодної можливості. Доцентів організовано не вивозили, навіть безпартійних професорів у списки на евакуацію не вносили. Бездарне й підле сталінське керівництво, яке 1941-го готувалося захоплювати Європу і воювати лише на чужій території, залишило 40 млн українців на поталу гітлерівцям, спалило хліб, попідривало електростанції і греблі, а потім ще збиралося покарати ці мільйони за те, що посміли жити, вивезенням до Сибіру, та ешелонів не вистачило. У боротьбі з німецьким фашизмом український народ втратив 13 мільйонів своїх синів і дочок: 8 мільйонів солдатів та 5 мільйонів мирного населення. Увдячність за це кремлівське керівництво організувало третій Голодомор (1946—1947 роки), у результаті якого загинуло 1,5-1,7 млн українців. Отака дяка переможець коричневої чуми від чуми червоної, яка завоювала Україну 1921 року, знищивши Українську Народну Республіку. Юрій Шевельов — один із цих 40 мільйонів страдних-

ків, а ті, що сьогодні кидають у нього камінь, — продовжувачі сатанинської справи нищення всього українського, і передусім української еліти.

Ім’я Юрія Шевельова з особливим завзяттям паплюжать ті, хто не знає ні української мови, ні культури, хто й досі ідентифікує себе із “савецкім чела-векам” московського розливу. Ці прихвостні кремлівських паханів нездатні усвідомити величі духу Юрія Шевельова, який, будучи чистокровним німцем за походженням і прийнявши українську національну ідентичність, у тяжкі роки війни, ледь не пухнучи від голоду, не захотів записатися у фольксдойче. Німецька влада евакуювала в Німеччину всіх своїх етнічних громадян. Шевельов залишився вірним Україні: “Німцем я не хотів робитися. Рід родом, але я не був згодний міняти свою шкуру й душу”.

Слова і дії добкіних і кернесів особливо аморальні, зважаючи на любов і надію, з якою Юрій Шевельов ставився до Харкова. Свою Шевченківську премію 2000 року він віддав школі № 6, заснував Фонд “Друзі Харкова”, який допомагав театрові ім. Т. Шевченка, журналові “Березіль”, Історико-культурному товариству та іншим культурно-мистецьким установам.

З огляду на те, якої величезної шкоди Українській державі й українській культурі завдав акт вандалізму у Харкові, Полтавська “Просвіта” вимагає:

1. Від Президента України — звільнення з посади голови Харківської облдержадміністрації Михайла Добкіна за брутальні, наклепницькі висловлювання на адресу професора Шевельова та інших представників української інтелігенції, забруднення інформаційного простору ненормативною лексикою та підрив громадянської злагоди в регіоні.

2. Від Генерального прокурора — притягнення до кримінальної відповідальності замовників та виконавців знищення дошки.

3. Від депутатів Харківської міськради, які своїм геростратівським рішенням спровокували знищення дошки, дозвіл на встановлення якої самі ж раніше дали, — відміни ганебного рішення про демонтаж дошки, відшкодування її вартості Фондові національно-культурних ініціатив ім. Гната Хотевича. Усі, хто голосував за одіозне рішення, мають пройти лікнеп з історії української культури.

Доля пам’яток української культури не повинна залежати від невігластва вчорашніх гопників і наперсточників. Харківська громада має позбавити їх можливості сіяти в Слобожанщині і цілій Україні зло і розбрат.

Відповідь згідно з чинним законодавством прошу надіслати за адресою:

36014 м. Полтава, пров. Пionерський, 4.

3 повагою

Микола КУЛЬЧИНСЬКИЙ,
голова ПООТ “Просвіта”,
народний депутат України III—VI
скликань

Черкаський губернатор знищив 200-літню пам'ятку у Моринцях напередодні річниці Кобзаря

Людмила КОВАЛЕНКО

*Мені аж страшно, як згадаю
Оту хатину край села!
Такії, Боже наш, діла
Ми творимо у нашій раї.
Тарас Шевченко*

Жадоба нинішньої влади до відмивання коштів на 200-річчя від дня народження найвидатнішого українця Тараса Шевченка втратила будь-які межі та здоровий глузд.

Днями у Моринцях, у селі, де народився Тарас, знищено 200-літню АВТЕНТИЧНУ хату заможно-го чумака. Ту хату пам'ятав ще Тарас. Дерев'яну оселю пам'ятають десятки поколінь, але хата не встояла перед планами головного регіонала Черкаської області, Героя (!) України Сергія Тулуба.

Влада замислила до 200-річчя Тараса у Моринцях відкрити етнографічний комплекс. Для того, щоб відобразити тодішнє житло чумака Тютюнника з надвірними спорудами: воловню, повіткою, клунюю, коморою, льохом, запланували витратити 2 млн грн.

Хата належала до об'єктів Національного заповідника “Батьківщина Тараса Шевченка”. Проте моринчани і гадки не мали, що влада піде на таке варварство і розіб'є хату вщент!

У серпні цього року обласна державна телерадіокомпанія повідомляла, що хаті чумака “подарують друге життя”. То це так називається те, що ви бачите на фото?

Від хати залишилася лише купа дров, а глину, яка повідпадала, — розгрібають граблями.

Підрядником нібито є Юрій Чуенко, який і допомагатиме губернатору “освоювати” вказані мільйони. Кажуть, що чумакову хату збиратимуть по-новому. Та навіщо її руйнувати, коли вона була в добром стані?

Фото свідчать, що балки та віконні рами зроблені з доброго дерева. Хата могла б ще й далі стояти... Але черкаській владі треба ж було на чомусь “дерибанити”!

Протягом літа жодних робіт не проводили, розпочали майже наприкінці жовтня, у холодну дощову пору. Незабаром морози, а у березні тисячі людей з усього світу з'їжджатимуться на Черкащину. Технологія спорудження хатини у стилі XVIII—XIX ст. передбачає, що вона повинна добре просихати. А що стулять у морози на

місці чумакової хати у Моринцях — один Бог знає. Та й як пояснити людям, які подолають тисячі кілометрів, приміром, із Канади чи Америки, що ще восени тут стояла справжня 200-річна хата під соломою, яку знав ще Тарас, але її розвалили на догоду владі руйнівників? Чи ще десь у світі руйнують автентичні пам'ятки? Що дозволяють собі чиновники з управління культури, Міністерства?

Нещодавно у Моринці приїжджала делегація з Міністерства культури, аби вшанувати ще одного зведеного моринчанина, заслуженого артиста України Петра Ковбасенка, якого шанували по всій Україні. Ковбасенко часто ходив до чумакової хати і так широко співав, що у садку сливи обпадали, кажуть односельці.

Та й відтворена хата чумака не матиме того духу й унікальності. Душа чумака полишить свою зруйновану оселю, а Шевченко, дивлячись на ті скверни, що роблять регіонали у Моринцях, у Каневі, слізьми обливатиметься на тому світі, що його онуки і досі живуть “на нашій, не своїй землі”.

Неабиякий скандал розгорівся й у Каневі навколо спорудження Козацької церкви, приуроченого до 200-ліття від дня народження Тараса Шевченка.

З ініціативи черкаського губернатора біля пам'ятника Івану Підкові неподалік Чернечої гори спланували спорудити трибанну дерев'яну церкву в козацькому стилі. Наукова рада Шевченківського національного заповідника погодила проект. Яким же було розчарування, коли із Західної України, де, власне, і замовили церкву, до Канева прибула не трибанна, а однобанна невеличка капличка. Канівці кажуть, що ко-

важився оскаржити.

Шевченко казав: “Оце тут могила Підкови, тут поховайте й мене...”

Чи про таке мріяв Тарас, чи цього шукав він на Чернечій горі?

Ту гору вже перекопали вздовж і впоперек, обурюються канівці. До річниці святкування на Тарасовій горі заплановано спорудження готельного комплексу, з автопарком і гаражем. Аби припинили перекопувати Тарасову гору, канівці зібрали підписи. Люди побоюються, щоб прах Шевченка не зміло у Дніпро через постійні владні експерименти.

Канівські кручі, які символізували вільну Україну, прихисток та останній спочинок гетьманів і козаків (там поховані Іван Підкова, Самійло Кішка, Яків Шах), перетворили на об'єкти для піару влади і “дерибану” коштів.

Так, незважаючи на те, що до святкування 200-річчя від дня народження Тараса залишилося кілька місяців, а зима та морози, як відомо, не найкращий час для будівництва й ремонтів, Шевченківський національний заповідник у Каневі досі не дочекався обіцяних 23 мільйонів гривень на підготовку об'єкту. Річ у тім, кажуть місцеві депутати, що черкаський губернатор хоче сам “освоювати” вказані мільйони, а Міністерство культури провесе, щоб розпорядником коштів був заповідник.

Зважаючи на те, що коштів досі так і не виділили, а для початку робіт потрібно ще встигнути й тендери провести, директор музею уже не радий тим грошам.

Свої мети очільник регіоналів на Черкащині домігся: тепер його ставленики розберуться із шевченківськими коштами, “як належить”. Та не цього чекали канівці. Напередодні святкування, яке мало б принести їм радість, покра-

Валентина ПАЩЕНКО,
Київ

Ювілейну Шевченківську медаль пропонують запровадити творчі спілки України.

Творчі спілки України активізують свою спільну діяльність. Вони підтримали ініціативу Національної спілки письменників про запровадження ювілейної Шевченківської медалі з нагоди 200-річчя поета.

Про це йшлося під час круглого столу під назвою “Творчі спілки в українському суспільстві та перспективи їх розвитку” в Національній спілці журналістів України.

“На засіданні президії Національної спілки письменників ухвалили рішення. Є в нас державна нагорода Ярослава Мудрого, є Княгиня Ольги. Але той, хто став батьком нації, хто націю навчив говорити українською мовою — Тарас Шевченко — тіль-

3 колегами за круглим столом

ки на грошах. Ми звертаємося до Президента, щоб ювілейну Шевченківську медаль — як президентську відзнаку — запровадити до 200-річчя. Хочемо, щоб творчі спілки нас підтримали”, — сказав заступник голови Національної спілки письменників України Михайло Каменюк.

Керівники творчих спілок ухвалили спільне звернення щодо недопущення закриття журналу “Перець”. “Колектив журналу отримав від своїх видавців листа про те, що з 1 грудня він має бути закритий. І таким чином “Перець” — легенда української журналістики — перестане існувати. Ми виступаємо спільно проти такого рішення”, — зазначив голова НСЖУ Олег Наливайко.

Учасники круглого столу наголосили на необхідності активізува-

ти роботу Національної ради творчих спілок.

“Треба похвалити роботу нашої ради, порушити питання про підвищення потенціалу, значення ваги спілок. Зокрема і в плані висунення на почесне звання, — що нині роблять за зачиненими дверима”, — наголосив голова Національної спілки театральних діячів України Лесь Танюк.

За його словами, комісія, що розглядає подання на звання і нагороди, 2 роки не працювала, потім її роботу продовжили, але “проблема в тому, що ніхто не знає, що в комісії відбувається”. “Після Богдана Ступки там немає жодної людини від культури. Борис Олійник тільки один раз пішов на засідання і сказав, що не ходитиме, бо вони нічого не вирішують. І це справді проблема, яку треба порушити через Мі-

ністерство культури”, — наголосив Лесь Танюк.

Голова Національної спілки кінематографістів України Сергій Тримбач запропонував сформулювати звернення до Адміністрації Президента з цього приводу. “Головна вимога — щоб це присудження було прозоре. Друга — щоб ми розуміли, який механізм присудження почесних звань і нагород”, — підкреслив він.

Олег Наливайко зазначив також, що 20—23 листопада в Києві, вперше на теренах Східної Європи, відбудеться конференція Європейської федерації журналістів. “Ми зустрічатиємо президентів Європейської і Міжнародної федерації журналістів. Один із заходів відбудеться 23 листопада, у Всесвітній день проти безкарності. Плануємо провести ходу в пам'ять про тих журна-

лання інфраструктури, додаткові заробітки, місцеві мешканці мають безвладдя, холод, розбиті дороги і розорану Тарасову гору, як розриту могилу, про яку він писав...”

Сайт “Українська правда”,
Сайт “Про головне”

КОМЕНТАР

Генеральний директор Шевченківського Національного заповідника, колишній міський голова Канева Василь Коломієць просить припинити спекуляції довкола козацької церкви, яка зводиться у Каневі й буде відкрита напередодні 200-річчя Тараса Шевченка. Про це він сказав під час громадських слухань у Каневі:

— Питання будівництва церкви виникло ще 2003 року завдяки Товариству “Просвіта”. Тоді на це успішно збирали гроші по всій Україні, але церкви так ніхто й не побудував. Навіть не церкви, там біля церкви стоїть хрест, на якому написано, що на цьому місці буде побудовано козацьку капличку Святої Покрови. Задумана і постане саме та трибанна капличка, що є на картині Мюнса, яку він намалював 1786 року, побачивши її в Каневі колись. Така церква стояла в урочищі Монастирку, її перенесли до Успенського собору. Після цього її не відновлювали. Зараз ми її відновимо, вона буде практично ідентичною, у тому ж розмірі, які були досліджені по Мюнсу — 23 лікті завдовжки і 13 ліктів завширшки (лікоть — це 38 см). Автентичних фундаментів немає. Хто сьогодні спекулює на тому, що ця церква будуватиметься на кістках, то нехай знає, що на тому місці стояла теплиця Шевченківського національного заповідника, яку знесли 2006 року, коли встановили пам'ятник Івану Підкові. Тож припинімо ці розмови. Будуватиметься церква за кошти приватного інвестора. У дозволі зазначено, що це земля Шевченківського національного заповідника, земля державна й у дозволі Міністерства на період будівництва — 15 соток землі з наступною передачею церкви на баланс Шевченківського національного заповідника як музейного об'єкта. Сьогодні у нас є ікони, є домовленість про історичний іконостас... кожен, хто захоче тут помолитися, матиме на це право.

Сайт “Про все” (Черкаси)

“Майбутнє України та інструменти його творення” — ось головне питання, яке Київська “Просвіта” запропонувала обговорити громадським активістам, лідерам організацій третього сектору, представникам творчого і підприємницького середовищ. І скликала для цього 17 жовтня 2013 р. відкрити громадським активістам, лідерам організацій третього сектору, представникам творчого і підприємницького середовищ. І скликала для цього 17 жовтня 2013 р. відкрити громадським активістам, лідерам організацій третього сектору, представникам творчого і підприємницького середовищ.

Учасники зібрання (а їх було більше сотні) намагалися знайти відповіді на запитання: яким чином громадські ініціативи можуть сприяти реалізації потенціалу українського суспільства? Що необхідно зробити для встановлення в Україні атмосфери довіри та співпраці? Як виконати заповітну настанову з національного гімну України: “Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці”?

Доповіді були умовно поділені на чотири тематичні розділи:

Перша громадсько-наукова конференція Київської «Просвіти»

“Український громадський сектор: стан, традиції, перспективи”, “Українська культурна ідентичність: проблеми колективного вибору”, “Стратегії лідерства: від суб’єктності до творення майбутнього”, “Громадські альтернативи та рух соціальних інновацій”.

Своє бачення ситуації в українському громадському секторі, її історичних передумов і майбутніх перспектив висловили експерти, а саме: заступник головного редактора газети “Слово Просвіти” **Євген Букет** у доповіді “Роль “Просвіти” в українському державотворенні на початку ХХ ст.”; керівник програми розвитку громадянського суспільства в Українському незалежному центрі політичних досліджень **Максим Лациба** з темою “Аналіз актуального становища громадського сектора України: його структура, тренди, проблеми”; президент компанії

“Євроіндекс”, викладач “Кієво-Могилянської школи бізнесу” **Валерій Пекар** — “Еволюція національної ідентичності”; голова ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, лауреат Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка **Павло Мовчан** — “Мовний чинник ідентичності за перехідного статусу України”; лідер гурту “Хорей Козацька”, член Правління Київської “Просвіти” **Тарас Компаніченко** — “Модерна національна ідентичність та українські етнічні архетипи”; доцент Прикарпатського Національного університету ім. В. Стефаника, кандидат філософських наук **Галина Дичковська** — “Набуття індивідуально-колективної суб’єктності як легітимізація через ініціацію”; автор книги “Україна омріяна” **Олексій Толкачов** — “Про суспільну силу української мрії”; голова Київського міського об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка **Кирило Стеценко** — “Національна ідея як стратегічний інструмент творення майбутнього”; головний редактор порталу “Народний оглядач” **Ігор Каганець** — “Країна стартапів”; голова Спільки об’єднань громадян “Демократична Київщина” **Ігор Найда** — “Проект “Лідерська Україна” та патріотичне виховання молоді”; директор ГО “Центр розвитку суспільства” **Ігор Харченко** — “Нові запити суспільства і прогноз життєздатності громадських рухів в Україні”.

На конференції також презентували нову концепцію розвитку Київської “Просвіти”, що базується на цінностях лідерства, експансії та молодості. “Оновлена”

Фото Олександра ЛІТВИНЕНКА

Музичне вітання від Кирила Стеценка

Київська “Просвіта” могла б стати центром творення національної ідеології в столиці, каталізатором побудови української моделі “панування без примусу, без насильства, без приниження”. А тому подальші дії столичних просвітян у цьому напрямкові будуть спрямовані на пошук гармонізації української традиції із викликами глобальних змін. Керівники Київської “Просвіти” впевнені, що актуальна тема конференції вимагає продовження і розвитку. Тож за кілька місяців плануються нові зустрічі та дискусії.

Вл. інф.

Виступає Павло Мовчан

Шеф-редактору газети «Слово Просвіти» П. М. Мовчану

Вельмишановний Павле Михайловичу!

До Вас звертається Лариса Юрївна Юркевич, 1938 р. н., лікар І Московського медуніверситету ім. І. М. Сеченова, нащадок славного українського роду Юркевичів.

Нещодавно мені надіслали з Києва список перших просвітян столиці з Вашої газети, там згадуються й мої предки: прадід “сонячний лікар” Йосип В’ячеславович Юркевич, дід Лев Юркевич і прабаба Олександра Юркевич.

Мій батько, Ю. Л. Юркевич, був репресований, майже 15 років відбув у сталінських таборях. Повернувся 1955 р., жив і помер у Москві (1907—1990). Мій батько написав мемуари “Минуле проходить переді мною...” (вид. “Повернення”, 2000 р.). Тато писав спогади російською і українською мовами, уривок українською надруковано в журналі “Україна” “Наука і Культура” (випуск 34, 2008 р.).

2011 року я на запрошення моїх однокурсників була у США, де похована моя бабця Марія Павлівна Юркевич. У США вона потрапила з Німеччини 1945 р., батько відшукав її після повернення з таборів 1955 року, але побачитися їм не судилося... Вона викладала “здоровий спосіб життя” у Київській гімназії № 1, а в

Серед перших просвітян

США була редактором дитячих книжок українською мовою (англійською так і не знала), про неї мені написали з Канади, де в університеті м. Торонто зберігаються щоденники Льва Юркевича.

До 2000 року садиба моїх предків у с. Криве (площа будинку 365 м²) була в порядку: до війни там розмішувалася сільська лікарня, а в останні роки був колгоспний дитячий садок; заріс, але зберігся чудовий парк із дивовижними деревами, цілющими чагарниками, який вирощували спеціально навчені за кордоном садівники (наприкінці 50-х років сорт полуниці ім. доктора Юркевича отримав золоту медаль на ВДНГ), досі плодоносить яблуневий сад.

1998 р. за сприяння колективу й особисто директора музею М. Рильського, керівників Житомирської області та Попільнянського району широко відзначили 100-річчя школи в с. Криве, тоді ж школі присвоїли ім’я Й. В. Юркевича (прадіда), відкрили у ній музей роду Юркевичів. А 2010 р. відзначили 100-річчя з дня смерті “сонячного лікаря” Йосипа Юркевича.

Але 2000 року не стало колгоспу, закрили дитячий садок. Бруд, запустіння. А колись це був культурний центр, бували там відомі люди, зокрема Леся Українка, І. Франко, М. Драгоманов, М. Рильський, В. Шпілевич та ін. А сьогодні усе це не потрібно?

Вражена жалюгідним виглядом будинку, писала листи українським президентам, в обласну та районну адміністрації, послу України в Росії, у Всеукраїнський фонд охорони пам’яток...

Отримала відповіді з Управління освіти й науки Житомирської обласної адміністрації за № 1-310 від 12.02.02, від начальника Управління культури Житомирської обласної адміністрації від 12.12.2001 р. із запевненнями, що “буде докладено усіх зусиль для збереження саду та садиби видатного українського діяча культури XIX століття”. Але НІЧОГО не зроблено.

Промінь надії зблиснув у листі від Всеукраїнського фонду охорони пам’яток № 47 від 11.11.2003 за підписом директора В. М. Іршенко. Ішлося про те, що главі Житомирської обласної адміністрації дано розпорядження про “необхідність вирішення проблем збереження садиби Юркевичів як пам’ятки історії та культури державного значення”. Однак і ці розпорядження та пропозиції лишилися тільки на папері.

Я неодноразово зверталася до сільського голови Кривого, була на прийомі у Попільнянській районній адміністрації, у Житомирській обласній адміністрації і на прийомі в Адміністрації Президента України, неодноразово виступала на Голосіївській Осені в музеї Максима Рильського... Усе безрезультатно...

Вважаю, що в цьому екологічному заповіднику на березі річки Ірпінь можна оздоровлювати дітей чи літніх людей. За три кілометри від садиби — будинок-музей М. Рильського (мій прадід був його опікуном!). Часто екскурсанти, які приїжджають “у гості до М. Рильського”, відвідують і Юркевичів, щоб уклонитися занепалій садибі і пам’яті “сонячного лікаря”...

Я щороку буваю у Кривому: сумно шумить старий парк, на високому березі річки Ірпінь стоїть будинок, оточений двохсотлітніми липами, досі восени пахне лікарськими травами, які садив мій прадід...

У збереженому флігелі колишнього медпункту міг би розміститися музей історії села та бібліотека (я передала бібліотеку мого батька — 350 книг, особисті речі і документи з архіву родини та РДА, які весь час поповнюються), а в іншій частині флігеля може бути міні-готель.

Усе, що залежить від нашої сім’ї, ми робимо, але як зберегти родове гніздо, вдихнути життя в будинок, що гине?

Сподіваюся на Вашу допомогу й інтерес до збереження культурної та духовної спадщини України!

З повагою і надією
Лариса ЮРКЕВИЧ

Жити з високим іменем

Юрій КИСЕЛЬОВ, Софія КРИМОВСЬКА, БФ “Підтримки Українських ініціатив”

На могилі відомого українського поета, прозаїка, журналіста, патріота, просвітянина Івана Низового, який два роки тому відійшов у вічність, відкрили пам’ятник.

На цвинтарі зібралися друзі, однокласники, шанувальники поета. Священик соборного храму Святої Трійці УПЦ КП Луганська помолився за упокій душі та освятив довгоочікуваний пам’ятник. Надгробок зворушив присутніх: головний елемент скульптурної композиції — крило лелеки.

Образ птаха був близький поетові. На пам’ятнику закарбовано фрагменти поезій, одну з яких присвятила Іванові Низовому його землячка з Білопілья на Сумщині Людмила Калиновська, друга — самого Низового — визначала життєве кредо митця: “Найбільше право — жить відверто серед людей, на видноті й з високим іменем померти на безіменній висоті. Померти — й знову відродитись в піснях, у споминах, синах...”

Вшанування Івана Низового відбулося в українській книгарні “Східна брама”. Свій погляд на творчість непересічного письменника висловив власник книгарні, громадський діяч Дмитро Снегірьов. Відкриття монумента — це початок низки ініційованих Лесею Низовим заходів, які мають зберегти пам’ять про самотнього поета. Як зазначила пані Леся, наступним кроком має бути видання п’ятитомної (а в подальшому — й дванадцятитомної) збірки його творів. Це видання важливе, адже наклад книжок Івана Низового був мізерним.

Мені не байдуже майбутнє

Я — звичайна пенсіонерка, українка, не байдужа до майбутнього України. Ось читаю статтю Володимира Ференца “Медіаперспективи громадських організацій”. Справді, нас, українців, умовляли бути “толерантними” і домовлялися, що стали ми байдужими до свого національного. І вже не українська мова падає, а російська, більше того, у кращій школах столиці (зокрема № 76) з поглибленим вивченням української мови батькам нав’язують другу іноземну російську мову, а коли на Заході України батьки попросили збільшити години на вивчення української мови, то дозволу не отримали. То де ж тут справедливість?

Читаю у В. Ференца: “В Україні пресу не купують через відсутність “зайвих” коштів...”, але в електричках носять великі стоси “рускоязычної” преси по 4—5 грн, і люди купують, отже, зросійщення простого українця триває, гроші за продану пресу “йдуть” до Росії, а наші газети лежать десь під прилавками газетних кіосків.

Автор правильно говорить, що громадським організаціям із захисту української мови потрібно бути активнішими й не давати можливість чужій пресі завойовувати свого читача, інтернет є не в усіх читачів, та й не всі вміють ним користуватися.

Треба завойовувати Інтернет, учитись у більш затребуваних видань, треба йти до молоді, робити з неї патріотів своєї держави.

Тож просвітянам необхідно об’новляти свою роботу, бо завдяки діяльності тої ж “Просвіти” українська мова поки жива.

З повагою
Валентина КОНОВАЛЕНКО,
пенсіонерка, Київ

Закінчення.

Початок у ч. 41 за 2013 р.

Світанки над прірвою

3. У селі почався голод. Люди пухнуть і мруть. Не вмирають комунари і ті, хто записався у колгосп. Це правдиво описав Шолохов у “Піднятій ціліні”. Без бою пішли в колгосп “діді Шукарі”, а решта лише з примусу. Всі вчителі і я проводили на кожній вулиці збори — “сход”. Хто записується в колгосп? Добре, ти. Що даєш для усупільнення? Кажі, я запишу. На колгоспи перетворили й комунари. Виділили всім комунарам городи, допомогли придбати корову чи побудувати хату. Опухали й помирали з голоду люди з індивідуального сектора, їх називали “індусами”. Але так було тільки спочатку. Дивлюся на учнів, а вже й комунарські діти худнуть, бо в комунарській їдальні виснажилися продукти. Народ їв зелень, та це не рятувало. Їли мурашок. У моєму класі вмерла Надя. Войтенко прислав брочку і я повезла нещасне дитя додому. Жакхлива картина. На ліжку мертвий господар, поруч із ним мертвий хлопчик років трьох, а в колісці ще живеньке немовля, скелетик. Спитала сусідку — каже, що мама цих дітей пішла в Житомир, може щось випросить. Хай Бог милує...

Посеред голоду прийшла до мене двоюрідна сестра Наталка. Вона вже поховала чоловіка і двох діточок, лишилося ще троє. Я не зразу сестру впізнала. Вона заплакала — то було якесь нелюдське пицання. Там, де стояла, калюжа, бо шкура на набряках полопалася, з ніг текло. Чим я могла їй допомогти? Майже все, що було в хаті, пороздавала — своїм, чужим, що приповзали на останніх силах. Тебе, сину, ще не було, а ми з батьком уже мали двоє діток — мою маленьку сестру та його брата-підлітка. Нещасній Наталці я дала дві шклянкі пшона. В відрі лежали картопляні лушпайки, то вона їх забрала до останньої. Лушпиння або мерзлу картоплю терли, змішували з бур’яном, пекли, і воно називалося “галети”. Це — на той час звичайна людя. Пишу про неї тому, що Наталі й трьом діткам пощастило якось вижити. Звісно, не на тому пшоні, але знати, що вижили, радісно. Батько щось передавав своїй матері й двом сестрам,

а я своїм татові і мамі й братові. Ще 1932-го вони мали гарний врожай рижю, а зерно заховали в діда й баби. Мама потроху зерно смажила, товкла в ступі й пекла дуже славні коржики. А в Черняхівському районі є село Мокренщина, де вимерло 70 % людей.

У Вишпольській комуні був свій паровий млин, колишній поміщицький. Молю всім, хто привезе, а платили селяни зерном. Із цього фонду частина йшла державі, а частина лишалася резервом комуні. Бувши секретарем парторганізації комуні, Войтенко дав команду змолоти резервне зерно на хліб для комунарів, плануючи віддати борг із нового врожаю. Зробив це без дозволу голови комуні латиша Бурнейкіса. У липні 1934 року Войтенка викликали в суд і звинуватили за статтями про перевищення влади (не спитав Бурнейкіса) і про розбазарювання соціалістичної власності (годував комунарів). Під конвоем із суду завели батька в райком, щоб здав партбилет, повернули назад і засудили до 4-х років позбавлення волі (з правом касації, під охороною не брати). Облуд цей вирок лишив у силі. Войтенко через голову Києва подав касацію в Верховний Суд СРСР і скаргу щодо своєї партійності в Комісію партійного контролю при ЦК ВКП (б). Ми втрюх лишаємося без роботи, без заробітку і без житла. Переїхали до дядька моєї мами Івана Петровича в Житомир, а пізніше до баби Сарахвини, Войтенкової мами, в с. Сліпчиці, де батько найнявся працювати каменотесом на гранітному кар’єрі. Кожного дня чекали, що прийде міліція і заберуть у тюрму.

І ось приходить постанова Верховного Суду та Комісії партконтролю. Вирок скасовується, судимість знімається, партбилет повертають, черняхівського суддю Крейдича знімають із роботи за “політичну сліпоту”. Войтенка обирають головою Сліпчицького колгоспу (колишня комуні). Новий голова всім колгоспникам, за постановою загальних зборів, видав по теляті з колгоспної ферми, а за погодженням із райкомом списав колгоспникам борги перед

державою. Далі — ми переїжджаємо в Черняхів, де Войтенко працює на різних районних посадах, я вчителькою. У Житомирі відкрилося педучилище, стаціонарний і заочний відділ. Я оформилася на заочний. Поїду на першу сесію. Вчу математику, фізику, хімію (знала її геть погано), Ушинського, літературу та класну гігієну. Раптом приходить план із Житомирського педінституту (літературний факультет) у січні складати іспит із давньогрецької мови. Хтось там щось наплутав, а я нікуди не поїхала і того року лишалася недоукою. Завжди старалася, щоб бути не гіршою за інших учителів, а так виходило, що визнавали мене й кращою, хоч у партії ніколи не була. Маю подяки, грамоти, звання “Відмінник народної освіти”. На пропозицію РайВНО давала відкриті уроки для директорів шкіл і завпедів усього району. І хата, і город, садок і квіти — як люди, так і я. Нікому не жилося легко. А проте — коли своєчасно мати навчить дитину зав’язувати шнурки на черевиках, а вчителька — читати, то обидві матимуть менше клопоту.

А ще далі була війна.

Післямова професора Володимира Войтенка

Доклавши певних зусиль, я з’ясував те, чого не знала мама: прокурор Ш. Лемберський, який на суді вимагав для батька 7 років ув’язнення, за “політичну сліпоту” покараний не був. Проте, як свідчать архіви, 1938 року його розстріляли: “На слідстві признав себе винуватим, що он являвся учасником контрреволюційної сионистської організації” (ЩА-ГО України, № 31090 ФП/кор. 178. Арк 4). Батько не “сів” тому, що ці події, вирок і касація, відбулися ще до вбивства Кірова.

3-й Міжнародний конгрес українців (1996), узагальнюючи внутрішню політику більшовиків, звів її до двох принципів: формування людини “нового типу” — будівника комунізму (1); усунення тієї верстви населення, яка цьому опиралася — одноосібне селянство і краща частка інтелігенції (2). Культуролог Віктор Петров (більше відомий під літературним

псевдо В. Домонтович) задовго до цього писав: “... в тези “знищення кляс” і “побудова безкласового суспільства” більшовизм укладає не просвітницький або ж економічний сенс, а конкретний сенс фізичного знищення”. Зокрема на 1932—1934 роки припадають арешти письменників і “буржуазних націоналістів” Шумського, Ялового, Досвітнього, Слісаренка. В. Сосюра, переступавши через живі і неживі кістяки на харківських вулицях, утратив орієнтири; з балкону письменницького будинку кричав на всю вулицю: “Я чорний демон — дух вигнання...” Його взяли до божевільні, що врятувало поетово життя. Покінчили з собою Хвильовий та Скрипник. Із постаттю останнього пов’язана трагедія великої групи галицьких інтелігентів, запрошених на цей бік Збруча. На листопадовому (1933) пленумі ЦК КП(б)У було проголошено, що “Скрипник з великою наполегливістю вимагав від Політбюро дати дозвіл на ввіз 1500 вчителів із Західної України, тому що в Наркомосвіті не вистачає кадрів. Тепер ясно, що це були 1500 офіцерів і підполіцейців — шпигунів і військових агентів”. Галичан заслали в концтабори, звідки майже ніхто не повернувся.

1934 рік — до вбивства в грудні Кірова і початку гласного терору — став період позірно нової політики, мета якої полягала в тому, щоб показати селянству переваги колективного життя. Телята в кожній дворі із колгоспної ферми і списання боргів перед державою (про що пише мама) вирости з цієї благодаті. А головне для нашої родини — реабілітація батька — щаслива випадковість, на яку вже 1935 року годі було б і сподіватися. Саме на “ліберальний” 1934-й припадає остаточна руйнація Церкви. Наприкінці лютого два єпископи із зачиненого храму св. Софії відслужили в подільському Успенському соборі (Богородиця Пирогоща зі “Слова про Ігоря похід”). Великодню службу (8 квітня н. ст.) тут вели три єпископи та чотири священники з дияконом. Давно Пирогоща бачила такий здиґ народ, проте прикро вражав темний і німий Київ. У грудні 1934 р. Успенський

собор закрили, а 1935 р. — зруйнували. З останньої в Києві діючої церкви Миколи Притиска 1935-го зробили ткацьку фабрику, збивши хреста й баню, зішкрябавши старовинний розпис. За межами столиці цей процес ішов повільніше, але в тому ж “батівському” напрямку.

На 1934 рік припадає реалізація постанов Політбюро ЦК КП(б)У про організацію переселення в райони з дефіцитом робочої сили (затверджених у вересні та жовтні 1933 р. з огляду на те, що попередня робоча сила дуже вимерла). Проведено було скрупульозне “распределение переселенцев из областей РСФСР по областям и районам Украины”. Підрахували навіть кількість потрібних начальників ешелонів для переселенців. Зокрема 78 — для Одеської обл., 42 — для Донецької, 78 — для Дніпропетровської і 52 — для Харківської. “Старшим братам” з Росії готували гостинні зустрічі, ніж та, яка спіткала найсправніших українських селян, п’ять років назад оголошених куркулями і засланих за Урал.

Отже, Голодомор 1932—1933 рр. мав свою попередню, паралельну та подальшу історію. Це був терор, терор і терор, але, попри одноманітну стратегію, маємо бачити тактичні її варіації. Якщо йдеться про **терор голодом**, то він передовсім був спрямований проти селян, що відмовилися від колективного господарювання (одноосібників — “індусів”). 3 млн 941 тис. осіб померли від Голодомору 1931—33 років в Україні, а ще 6 млн 122 тис. не народилися через голод — такою є одна з найімовірніших оцінок цієї трагедії. Детальніше про комуністичну демографічну яму я писав у “Слові Просвіти” (ч. 47 за 2006 р.).

Тепер кожен, хто захоче (у Москві чи в нашій “п’ятій колонії”), верещить про соціальну, а не національну передумову винищення селянства. Проте 90—95 % замордованих були саме українцями (про що наперед знали людожери в московському та кийському ЦК). **Голодомор в Україні — це геноцид**. Можна по-різному оцінювати політичний шлях **В. Ющенка** та **О. Мороза**, проте їхні зусилля, спрямовані на ухвалення відповідного закону, ніколи не будуть забути.

Пам’яті Романи Кобальчинської

17 жовтня в Києві померла Романа Романівна Кобальчинська — відомий етнограф і мистецтвознавець, провідний спеціаліст Музею народної архітектури та побуту (Пирогов), заслужений працівник культури України. В останню дорогу її проводжали 21 жовтня в храмі Святого Василя Великого.

варистві народних майстрів і художників, яких приводила до редакції і чий виставки організувала, чи в празникові дні Різдва і Великодня, коли Романа Романівна разом з онукою приходила в “Просвіту”. Вона — завжди доглянута, ошатна, її строї несли якусь особливу “родзинку”, підкреслювали її вроджену українськість, м’якість і чарівну жіночність, обарвлену ширістю, чуйністю і співучістю мови...

Народилася Романа Кобальчинська (Вовчок) 10 червня 1946 року у Ходорові на Львівщині, закінчила філологічний факультет Львівського університету і її людські уподобання щасливо зреалізувалися в професії дослідника народного побуту, етнографії, культури на Львівщині та в Івано-Франківщині. Молодість Рома-

ни — це сотні експедицій, подорожей від обійстя до обійстя, довірливі розмови з гуцулами, які щедро ділилися з дівчиною родовими легендами й рецептами, а то й цінностями, які ставали музейними експонатами.

Зустріч з Іваном Кобальчинським таки справді була доленосною: 1973 року заснувалася родина, у якій народилося двоє синів — Олег і Ярослав, згодом — троє улюблених онучок. Сорок років подружжя ділило свій трудовий хліб, радість і випробування.

Саме 1973 року Романа Кобальчинська переїхала до Києва, пов’язала своє життя з музеєм у Пирогові, стала його провідним фахівцем, неперевершеним знавцем музейної справи, власноруч зробила десятки національних інтер’єрів, сотні виставок образотворчого й ужиткового мистецтва, віднайшла безцінні експонати з народного побуту та культури.

Романа Кобальчинська за покликом серця займалася просвітницькою роботою, що й привело її в нашу газету. В своїх публікаціях і порадах вона залишалася так само талановитою, як і в усьому іншому. Українство запам’ятає її як лектора, вчителя і вихователя не одного покоління етнографів, уважно до кожного народного таланту, самотньою авторкою книжок і народних календарів. Романа Кобальчинська має творчий доробок, який заслуговує на особливу увагу й повагу, як і вона сама — світла особистість і талановита людина.

Вічна пам’ять Романи Кобальчинській, яка зробила наш світ добрішим і яскравішим. Пам’ятаємо...

Редакція “Слова Просвіти”

Лауреат премії ім. Є. Чикаленка

Цю премію заснувала Ліга українських меценатів для відзначення патріотичної благодійницької діяльності тих, хто, мовлячи словами нашого видатного мецената Євгена Чикаленка, “любить Україну не тільки до глибини душі, а й до глибини своєї кишені”.

Поміж лауреатів попередніх літ — Роман Смик, Мар’ян Коць (обидва — США), Степан Петелицький (Канада), Володимир Кашмицький (Польща), о. Іван Шевців (Австралія), Юрій Джус, Олександр Слободян, Григорій Гусейнов (усі троє — Україна).

Нині на щорічних зборах Ліги одногосно до цього почесного реєстру долучено ім’я народного депутата України Ігоря Палиці, який фінансує кілька важливих культурно-освітніх програм на Волині. Подання кандидатури Ігоря Палиці від імені громадськості Луцька зробив ректор Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки Ігор Коцан.

Прес-служба Ліги українських меценатів

Є особлива печаль і гіркота у цьому прощанні — Романа Кобальчинська була однією з найвродливіших, найсвятковіших жінок, яких довелось бачити в різних обставинах життя і діяльності — чи то серед розкішних інтер’єрів хат Карпатського регіону, чи на зеленому трав’яному пагорбі експозиції “Карпати”, організатором і куратором якої вона була, чи в то-

Іван Франко і Київ

Лариса КАНЕВСЬКА

Ці заходи ініціював нещодавно створений у складі Музею науково-дослідний відділ “Музей “Іван Франко і Київ”, одним із пріоритетних напрямів роботи якого є висвітлення зв'язків І. Франка з нашим містом — київськими видавництвами й науковими установами, особистих і творчих контактів письменника з широким колом української інтелігенції. Відкриття музею Івана Франка заплановане на 2015 р. Однак наскільки реальна ця дата, нині сказати важко, оскільки будинок, у якому планують розмістити експозицію (вул. Саксаганського, 93-б), потребує капітального ремонту (а він ще не розпочався через відсутність державного фінансування). До того ж музей І. Франка має значні труднощі з формуванням фондової колекції, у якій на момент створення музею (2008 р.) не було жодного

10 жовтня ц. р. у Музеї видатних діячів української культури Лесі Українки, М. Лисенка, П. Саксаганського, М. Старицького, І. Франка відкрилася виставка “Іван Франко і “Кіевская Старина”, приурочена до 125-ліття співпраці письменника з журналом. Відвідувачі ознайомилися з представленими в експозиції унікальними документами, книжковими та журнальними виданнями з архіву Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАНУ, який виступив співорганізатором заходу, та раритетними іконографічними матеріалами й виданнями з фондової колекції Музею видатних діячів української культури. У рамках виставки відбувся круглий стіл на тему “Іван Франко в колі співробітників журналу “Кіевская Старина”: контакти, паралелі, рецепції”.

цей журнал відіграв важливу роль в історії української культури, зумівши об'єднати довкола себе наукові й літературні сили тогочасної України. Незважаючи на те, що з огляду на цензурні умови “Кіевская Старина” виходила російською мовою, саме їй належить велика роль в утвердженні й розвитку українознавчих студій із різних галузей гуманітаристики — передусім історичної науки, а відтак літературознавства,

“Кіевская Старина” — розвідки та публікації текстів давнього українського письменства — “Иоанн Вишенский (Новые данные для оценки его литературной и общественной деятельности)”, “Сочинение Иоанна Вишенского” (1889), “К истории апокрифических сказаний”, “Галицко-русский “savoigr vivre”, “Мистерия страстей Христовых”, “Червоно-русские вирши XVIII в.” (1891), “Вирши на воскресение Христова”, “Южнорусский громник” (1892), “К истории южнорусских апокрифических сказаний” (1894), “Южнорусская пасхальная драма” (1896), “Откровение св. Степана. Студія над одним маловідомим апокрифом” (1906) й ін. Франко-вчений підготував для публікації в київському журналі також низку фольклорних матеріалів, зокрема “Воянка писня” (1888), “Замечательные колядки” (1889), “К объяснению одной колядки” (1891) та ін. На сторінках “Кіевской Старини” побачили світ і художні твори письменника (“Слава Богу, для начала и это хорошо! (Этюд из жизни прикарпатского народа)”, “Чума”, “Миллионер. Картинка из галицкой жизни”, “Полуйка (Оповидання старого рипняка)”, “Батькивщина”).

Матеріали, підготовлені для “Кіевской Старини”, були для І. Франка першими спробами писати наукові праці та белетристику російською мовою. Уже значно пізніше, коли за плечима був багаторічний досвід співпраці з “Кіевской Стариною”, у листі до російського літературознавця С. Венгерова від 15 жовтня 1904 р. І. Франко писав: “И хотя я чувствую, что должен отдавать все свои силы родному языку и родной письменности, но все-таки мне кажется, что, работая и на русском языке, я не изменю интересам моей родины и, может быть, буду иметь более силы и досуга служить ей и здесь” (т. 50, с. 254). Це зізнання письменни-

Ігор Гирич

експоната й збирання якої розпочалося лише з 2010 р. винятково зусиллями ентузіастів, і також без державної підтримки. Дещо полегшує, однак не рятує справи те, що при побудові експозиції можуть бути використані деякі матеріали з фондів існуючих музеїв — Лесі Українки, М. Старицького та М. Лисенка, але без власної фондової колекції створення повноцінного музею неможливе.

Тим часом відділ “Музей “Іван Франко і Київ” активно працює над підготовкою постійно діючої експозиції. Уже традиційним для новоствореного музею стало ознайомлення громадськості з деякими етапними результатами цієї роботи. Протягом 2010—2012 рр. провели шість тематичних виставок, присвячених першому та другому приїздам І. Франка до Києва, родині письменника, що мешкала в столиці, архітектурним пам'яткам, пов'язаним із його перебуванням у Києві, а також київській кіно- та художній франкіані. Щоправда, поки що — на експозиційних площах діючих музеїв комплексу.

Цьогорічний захід музею І. Франка, який відбувався у приміщенні музею М. Старицького, присвятили видавничому аспекту зв'язків письменника з Києвом — його співпраці з авторитетним історичним часописом “Кіевская Старина”. За чверть віку свого існування (1882—1906 рр.)

етнографії, фольклористики, мовознавства.

Спроби налагодити контакти з київським часописом письменник робив за посередництвом киян (зокрема діяча Старої громади Є. Трегубова) ще з жовтня 1886 р., коли його редактором був Ф. Лебединцев. Однак сталу співпрацю, яка тривала протягом майже 20 років, вдалося налагодити лише з 1888 р. за редакторства О. Лашкевича. За цей час на сторінках київського видання з'явилося понад 30 публікацій, статей, рецензій і художніх творів письменника, більшість із яких — під псевдонімом “Мирон”.

Найвизначніші друківані праці І. Франка в журналі “Кіев-

Роланд Франко

ка можна цілком застосувати і до його співпраці з часописом “Кіевская Старина”.

На сторінках “Кіевской Старини” з'явилися перші у Наддніпрянській Україні широкі огляди літературної та наукової творчості І. Франка, що їх здійснили М. Сумцов (“Современная малорусская этнография. П. Кузьмичевский; И. Я. Франко”, 1895 р.) та С. Єфремов (“Певец борьбы и контрастов”, 1903 р.). Окрім того, у журналі опублікували низку рецензій та анонсів художніх творів і наукових праць І. Франка, авторами яких були В. Горленко, А. Кримський, В. Доманицький, С. Русова, Л. Жигмайло та ін.

Про історію та найяскравіші епізоди творчої співпраці Івана Франка з київським часописом, візуалізовані в документах і матеріалах виставки “Іван Франко і “Кіевская Старина”, розповіла ведуча круглого столу, к. ф. н., зав. науково-дослідного відділу “Музей “Іван Франко і Київ” Л. В. Каневська. Присутній на вечорі онук письменника, голова Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені О. Гончара Р. Т. Франко передав свій перший експонат музеєві діда — родинну реліквію, яка належала його бабці О. Хоружинській. Він висловив надію, що держава не залишиться байдужою до давно вже назрілої потреби відкриття музею та пам'ятника письменнику в столиці.

Від співорганізаторів виставки слово мала к. ф. н., зав. відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАНУ Г. М. Бурака. Вона розповіла про архів І. Франка, що його фактично безперервне наукове вивчення триває в Інституті з 1950 р., та біблі-

отеку письменника, над науковим описом якої працюють нині співробітники відділу рукописних фондів і текстології.

Із ґрунтовною доповіддю про редакційну політику часопису “Кіевская Старина”, публікації в ньому І. Франка та взаємини письменника з чільними його авторами виступила д. і. н., проф. кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка М. Г. Палієнко. Вона наголосила, що проблема співпраці І. Франка з журналом “Кіевская Старина” потребує спеціальних і конкретніших досліджень із залученням широкого кола джерел, зокрема матеріалів архіву письменника.

Тему непростих взаємин І. Франка з редакцією “Кіевской Старини” і Старою громадою, з одного боку, та з М. Драгомановим, — з другого, розвинув у своєму виступі к. і. н., зав. відділу джерел з історії України XIX — поч. XX ст. Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України І. Б. Гирич. Він висловив захоплення ідеєю створення музею І. Франка у столиці та відзначив перспективність наукової розробки питань, пов'язаних із перебуванням письменника в Києві.

Доповіль про співпрацю родини Старицьких із журналом “Кіевская Старина” виголосила також заст. директора з наукової роботи Музею видатних діячів української культури О. В. Гураль. Від імені Музею вона подякувала співорганізаторам виставки та висловила надію на подальшу співпрацю.

Запрошуємо всіх охочих відвідати виставку до 1 листопада ц. р. з 10.00 до 17.00 (окрім вівторка) за адресою вул. Саксаганського, 93 (музей М. Старицького).

На пошану видатного подвижника

Євген БУКЕТ
Фото Ігоря ГАЙДАЄНКА

10–11 жовтня 2013 року в Національному історико-етнографічному заповіднику “Переяслав” відбулася міжнародна історико-краєзнавча конференція “Наукові студії Михайла Івановича Сікорського”. На конференції були представлені, крім українських, дослідження музейників Російської Федерації (музей народно-дерев’яного зодчества “Вітославліці” м. Великий Новгород), Республіки Білорусь (Білоруський державний музей народної архітектури та побуту), Литви (Тракайський історичний музей). У програмі конференції було 100 доповідей і виступів, загалом у її роботі взяло участь 108 науковців.

До учасників конференції з вітальним листом звернувся голова Національної спілки краєзнавців, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАНУ, заступник директора Інституту історії України НАНУ Олександр Петрович Рєєнт. Плідної роботи, наукових дискусій, нових відкриттів, збагачення цікавими ідеями та відкриттями учасникам конференції побажали заступник директора Департаменту культурної спадщини та культурних цінностей Міністерства культури України Віктор Васильович Вечерський і генеральний директор НІЕЗ “Переяслав” Павло Олександрович Довгошій. Учасники конференції відвідали могили Михайла Івановича Сікорського на Заальтицькому кладовищі, Меморіальну кімнату М. І. Сікорського, ознайомилися з фотовиставкою “Михайло Сікорський. Літопис життя...” в Музеї Заповіту Т. Г. Шевченка. 10 жовтня в актовій залі дитячої музичної школи Переяслава-Хмельницького імені Павла Сениці відбулася презентація колективної монографії працівників заповідника “Михайло Іванович Сікорський: творець історії й храни-

У теплі жовтневі дні Переяслав-Хмельницький вшановував пам’ять видатного подвижника музейної справи, засновника Національного історико-етнографічного заповідника “Переяслав”, лауреата Шевченківської премії, Героя України Михайла Івановича Сікорського. 13 жовтня йому виповнилося б 90 років. Тож два найбільші колективи, де працював “великий зодчий” землі Переяславської, згадали його ім’я знаковими науковими форумами, які нам пощастило відвідати.

Віктор Коцур: “Переяславська осінь знову щедро відкрила дорогу для нових культурологічних, освітніх, наукових заходів. Серед них “Сікорські читання” — другий історико-культурологічний форум. Хочу подякувати Національній спілці краєзнавців України за підтримку наших ініціатив, адже вшановуючи сьогодні Михайла Сікорського, ми прокладаємо шлях до майбутнього розвитку нашої культури. Я пишаюся тим, що є одним із перших лауреатів премії ім. М. І. Сікорського, оскільки ще зі студентських років любив свій рідний край і прагнув відобразити ті чи ті сторінки його історії”.

тель часу”, присвяченої 90-річчю з дня народження патріарха музейної справи М. І. Сікорського. А 11 жовтня завершив конференцію вечір пам’яті видатного музеєзнавця в приміщенні районного будинку культури.

За тиждень, 18 жовтня, на базі Державного вищого навчального закладу “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” відбувся II Всеукраїнський історико-культурологічний форум “Сікорські читання”.

Програма форуму включала: вручення Національною спілкою краєзнавців України щорічної

Премії імені Героя України Михайла Сікорського, що відбулося під час спільного засідання Президії Національної спілки краєзнавців України та вченої ради Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди, урочистий концерт “Чудотворцю музейної справи”, презентацію особистого архіву М. І. Сікорського, проведення круглих столів: “Михайло Сікорський у культурному просторі України” та “Краєзнавство Переяславщини: дослідження, проблеми, постаті”.

Упродовж дня в університеті, де від 1996 року Михайло Сі-

Валентина Сікорська: “Я не люблю звеличування, тож така довіра до мене абсолютно незвичайна і приємна. Я пишаюся тим, що була поруч з Михайлом Івановичем і це помітили. Вважаю, що така премія дуже потрібна всім, хто хоче брати приклад з Сікорського”.

корський був почесним доцентом, експонувалися виставки: фоторобіт Віктора Сокола “Моє життя — мої музеї”, присвячена переяславським музеям та Михайлу Сікорському; книжкових фондів бібліотеки університету “Музейний зодчий України”; художніх робіт кафедри мистецьких дисциплін університету “Мистецький вернісаж”, а також проводилися майстер-класи з народного мистецтва “Дивотвори”.

Загальноукраїнська премія імені Героя України Михайла Сікорського Національної спілки краєзнавців України присуджувалася цього року вперше за вагомих внесок у дослідження і збереження культурної спадщини України та розвитку музейної справи, тож до Переяслава-Хмельницького приїхала чимала делегація краєзнавців на чолі з головою НСКУ Олександром Петровичем Рєєнтом і керівником краєзнавчої організації столичної області Григорієм Петровичем Савченком. А також гості — народний депутат України Микола Томенко, Президент Всеукраїнського благодійного фонду “Журналістська ініціатива” Людмила Мех, член Національної спілки письменників України Сергій Шевченко, лауреат Шевченківської премії, заступник голови Українського фонду культури Леонід Андрієвський.

Отже, в урочистій обстановці, під час спільного засідання Президії Національної спілки краєзнавців України та вченої ради Переяслав-Хмельницького державно-

го педагогічного університету імені Григорія Сковороди назвали імена перших лауреатів цієї краєзнавчої відзнаки. Ними стали:

Борис Михайлович Войцехівський — культуролог, радник-організатор комітету Національної премії України імені Тараса Шевченка, член правління Українського фонду культури та Громадського організаційного комітету “Великого проекту” “Григорій Сковорода — 300”, член Національних спілок краєзнавців і журналістів України, почесний громадянин смт Чорнухи, почесний громадянин м. Переяслав-Хмельницький, багаторічний помічник та соратник М. І. Сікорського на громадських засадах. З 2004 року очолював Комітет з організації “Музею Заповіту Т. Г. Шевченка” у складі Національного історико-етнографічного заповідника “Переяслав”;

Лариса Петрівна Грузька — директор Житомирського обласного краєзнавчого музею;

Віктор Петрович Коцур — ректор Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди, доктор історичних наук, професор, академік НАПН України;

Микола Гаврилович Махінчук — заслужений журналіст України;

Валентина Іванівна Сікорська — ветеран краєзнавчого руху на Київщині.

Пропонуємо Вам у підписах до світлин ексклюзивні коментарі лауреатів, записані після завершення урочистостей.

Лариса Грузька: “Для України, її гуманітарного загалу, щоб утвердити справжні цінності, непересічним буде значення цієї премії. Михайло Іванович Сікорський ще за життя був легендою. У нас із ним багато спільного, адже я виховувалася на його здобутках. Краєзнавці, музейники завжди будуть намагатися досягти вершин, щоб здобути звання лауреата премії імені Героя України М. І. Сікорського”.

Борис Войцехівський: “Михайло Сікорський казав, що справжнім патріотом є той, хто добросовісно робить свою справу на користь рідному народові. Започаткування премії імені Героя України Михайла Івановича Сікорського — це подія в патріотичному середовищі. Вона сприятиме подальшому розвитку краєзнавчої роботи, музейництва та духовному відродженню української нації”.

Микола Махінчук: “Це знакова подія, адже Михайло Іванович заслужив такої відзнаки. На перших “Сікорських читаннях” минулого року було ухвалено рішення якомога ширше вшанувати його пам’ять, адже це потрібно новим поколінням, які будуть продовжувати справу Михайла Сікорського. Щоб кожен хоча б трішки доріс до нього і духовно, і морально, щоб своїми добрими справами примножив те, що робив Михайло Іванович Сікорський”.

Михайло КАМЕНЮК

«Русалка Дністрова»: побачення перше

Цьогоріч стараннями вінницьких письменників та окремих благодійників побачило світ перше число відновленого альманаху «Русалка Дністрова». Серед його засновників і видавців і Національна спілка письменників України.

Подія неординарна в тому сенсі, що видавці позиціонували себе продовжувачами легендарної справи «Руської трійці» та вирішили ретельно творити історію Наддністрянської України, для якої, на їхнє переконання, досі знайшлося дуже мало сторінок в усіх офіційних історичних підручниках. А між тим Наддністрянщина — це не «край на відшибі», це велике своєрідне етнічно, самобутнє, віддавна європеїзоване пасмо від Львівщини, де бере свої витoki Дністер, до чорноморської Одещини, де він напуває Чорне море. А додати сюди понад сто тисяч бессарабських українців Молдови та Придністровської Молдовської республіки (Конституція останньої написана, крім російської і молдавської, також українською мовою).

Півсотні авторів залучено до творення першого числа «Русалки Дністрової», великий масив культурологічних, науково-пізнавальних, краєзнавчих проблем порушено ними. Зібрано фактаж багатющий і надзвичайно цікавий.

Ось, наприклад, у повідомленні професора Тираспольського університету ім. Т. Г. Шевченка Миколи Бабілуни «Вогнем і мечем на перехресті історії» цікаві міркування про бродників — вольних людей, які утікали від переслідувань з Галицької Русі та інших місць, переходячи на Поділлі, займаючи місцеві промисли і рибальські промисли, а згодом і воюючи. Живучи в небезпечній зоні військових дій між київськими князями та половцями, ці відважні й вільнолюбиві люди (предтеча запорозьких козаків) не корилися нікому. Вони не боялися навіть ординців, часто

захоплювали їхні табуни, жінок, своєю сміливістю спромоглися здобути повагу половців. Отож асимілювалися з ними, разом із половцями та булгарами 1190 року штурмували Візантію, 1233 року виступили на боці татар у битві на Калці. Навіть із ордою згодом спустошували Київську Русь 1240 року і в наступні часи, за що від угорських ченців-місіонерів, які письмово зафіксували це, отримали визначення «злостивейших християн».

Разом із тим, саме тут, де бродили бродники, на важкодоступній кручі-березі Дністра виник православний Лядівський скельний монастир, що старший за Києво-Печерську лавру на півсонтні років і заснування якого приписують Антонію Києво-Печерському. 1000-ліття цієї твердині православ'я (Могилів-Подільський район Вінницької області) відзначили цьогоріч на державному рівні. А в альманасі «Русалка Дністрова» Олекса Степовий і Сергій Кокряцький двома окремими оглядами описують історію

Без стежок не буває доріг. Без струмків немає рік і морів. Стежка від рідної хати у велике життя. Стежка пізнання. Стежка від людини до людини.

Про це, опираючись на свій великий репортерський досвід, і вестиме розмову в постійній рубриці газети «Стежками» письменник і журналіст Михайло КАМЕНЮК. Сподіваємося, що ви, шановні читачі, дуже скоро побажаєте стати його співбесідниками.

Лядівського монастиря, в якій безліч захопливих легенд і народних повір'їв. Що тут, приміром, святили ножі для повсталіх гайдамаків, що в глибокій печері Кармалюк та Довбуш радилися, як об'єднатися у боротьбі з дугами, і т. ін.

В альманасі стрічаються й інші неочікувані відкриття пізніших часів. Наполегливий краєзнавець, письменник із Хмельницького Василь Горбатюк у кам'янець-подільських архівах віднайшов і опублікував у «Русалці» письмові свідчення родичів Степана Руданського, які дещо по-іншому висвітлюють постать літературного класика. Ну хоча б таке.

Російський імператор Олександр II під час замаху терористів на його життя у Ялті забіг на квартиру до лікаря Степана Руданського і деякий час пересидів там. За це Руданський отримав від царя в нагороду перстень. А інший перстень письменник-лікар отримав, майже три тижні лікуючи царя, для чого бував і в його палаці, де, незважаючи ні на що, говорив українською. На що князь Воронцов, покиваючи пальцем, зауважив: «А щоб ты подох со своим украинским языком!» Руданський, усміхаючись, відказав вельможі: «Я так звик говорити з дитинства». Князі Воронцов, Мордвинов вели тривале знайомство зі Степаном Руданським, запросто провідували його удома, підтримували його лікарську практику добри-

ми грішми, за які він утримував дім на 6 кімнат у Ялті.

Усе це розповіла кореспонденту незалежної газети «Наш шлях» часів Української Народної Республіки та перебування її уряду в Кам'янці-Подільському дружина брата Степана Руданського Григорія — Софія Фомишна Руданська, посилаючись на розповіді самого письменника у сімейному колі. Звісно, радянське літературознавство такі факти обминало. Потрібен був образ важкохворого письменника-бідака, який ледве зводив кінці з кінцями і тужив за недосяжним світлим майбутнім. Звичайно ж, революційним.

«Русалці Дністровій» №1 вдалося створити панорамне тло життя та його подій на різних часових відтинках. Але в усіх тих подіях активну участь беруть саме наддністрянці. Це і творці та дослідники давньої «аборигенної» буго-дністровської культури поблизу річки Золота Липа на тернопільській Бережанщині (повідомлення В. Парація), і учасники Синьоводської та Батозької битв на Поділлі з татарами та ляхами (статті О. Рогового та О. Струкевича), і народні повстанці «Ямпільської республіки» часів Української революції початку ХХ століття (спогади Д. Кетроса), і розкидани по всьому світу мешканці дивовижного містечка-селища Джури Шаргородського району на Вінниччині (нарис О. Горобця) та багато інших.

Альманас надав слово українському письменнику з Кишинєва, який зростав над Дністром, Борису Маріану. Навчаючись у 1950-х роках у Київському університе-

ті, він став першим політичним в'язнем України, отримавши 5 років заслання за свою програму реформування СРСР та протест проти вторгнення радянських військ до повсталі проти соціалістичного режиму Угорщини. Цю легендарну незламну людину, чудового поета нещодавно прийняли до Національної спілки письменників України, на творчість її благословляли студентські друзі, з яких мало хто дожив до наших днів.

Усе це я пишу не заради реклами альманаху, який готується і друкується у Вінниці. Перший наклад його і так розкупили блискавично, шойно видали додаткову кількість альманаху, бо його замовляють і з-за кордону (чимало матеріалів для публікацій, приміром, надала Українська Вільна Академія Наук зі США, частина накладу поїде у молдавські Бельці, «північну столицю» Молдови, де дуже активно діє український просвітянський дім «Світлиця» і де 60 % населення становлять українці). Але все-таки «Русалка Дністрова» — не просто читиво, це — серйозна трибуна й аудиторія для тих, хто хоче знати якнайповнішу історію України. Знати і самому прислужитися для її творчого доповнення.

Тому всю «народну історичну професуру», всіх самодіяльних «академіків» і невисипуших краєзнавців редакція альманаху «Русалка Дністрова» запрошує у свою автуру. Нині формується його друге і третє числа, які вийдуть друком наступного року. Надсилайте, друзі, свої повідомлення, статті та пропозиції на адресу «Слова Просвіти» з поміткою «До альманаху «Русалка Дністрова». Або на електронну адресу: kamenyuk@mail.ru

Так само замовляйте для себе і перше, і наступні числа нашого альманаху.

Пам'ятаймо: ріка історії тече невпинно і несе нас, незважаючи ні на що.

Олесь ВІКТОРОВ

У поезії відзначилися: Г. Загоровська, учениця 9 кл. ЗОШ № 3 (1 місце); І. Ковальчук, учениця 11 кл. міської гімназії (2 місце); У. Петренко, учениця 7 кл. ЗОШ № 3 (3 місце). Заохочувальні призи отримали Д. Платонова, учениця 3 кл. НВК № 12 і Г. Русанова, уч. 11 кл. ЗОШ № 7. У прозі найкращими стали: Н. Круковська, уч. 11 кл. міської гімназії (3 місце), К. Бігун, уч. 10 кл. міського ліцею (2 місце), А. Самчук, уч. 6 кл. ЗОШ № 7 (1 місце).

У районному будинку культури на учасників свята чекали роботи народних умільців, виставка картин, книжкові стенди, традиційні «Уроки прози» та «Поетичний марафон», що відбулися під очільництвом відомих поетів і прозаїків України.

Народний депутат В. Пехов нагородив переможців номінації «Барвисте слово Полісся», подякував за величезний внесок у розвиток культури та мистецтва рідного краю і побажав їм творчого натхнення та нових літературних шедеврів.

Радіє серце, коли на сцену разом із досвідченими майстрами слова з Криму, Полтави, Вінниці, Києва, Житомириши-

Свято дарувало невимовне почуття гордості

VII Всеукраїнське літературно-мистецьке свято «Просто на Покрову» розпочалося в Коростенському міському парку відпочинку творчою акцією «Література свіжого повітря». Розпочали її міський голова В. Москаленко та письменник В. Васильчук, котрий презентував однойменний збірник, до якого увійшли твори учасників минулорічної акції. Він зазначив: «У Коростені міська влада в особі Володимира Москаленка дбає про творчу молодь і бере активну участь у літературному процесі». Школярі розпочали свої творчі змагання, наприкінці яких очільник журі, член НСПУ Г. Цепкова оголосила переможців.

ни піднімаються талановиті початківці. Не шкодують їм організатори похвал, дипломів, грамот і подарунків. Відзначили також і 25-річну діяльність міської літературно-мистецької студії «Древлянка». Усі ці роки нею опікується письменник і журналіст В. Васильчук.

Переможцями «Поетичного марафону» стали: М. Розбіцька (3 місце), С. Соболевська (2 місце), Г. Юшкевич (1 місце). Усі троє з Житомира. «Молодою і перспективною» визнано Ірину Кримську з Малина. «За найбільшу любов до Коростеня» відзначено Віктора Михайленка з Малина і «Абсолютним чемпіоном «Поетичного мара-

фону» став Дмитро Березов із Овруччини.

А в «Уроці прози» відзначилися: Т. Кереселідзе (Коростень, 3 місце), Р. Костюченко (Малин, 2 місце), М. Хіміч (Житомир, 1 місце). «Доктором прози» визнано Оксану Герашенко, «Академіком» — Ганну Підлужну, а «Майстром прози» стала Світлана Бароніна. Всі з Коростеня.

Як зазначив В. Москаленко: «Віриться, що свято й надалі даруватиме нам почуття невимовної гордості за рідний край».

Ми щиро вітає переможців свята і бажаємо творчого натхнення та нових літературних шедеврів!

Щира розмова з поетом

Віра МАРУЦАК

У рамках Аркасівських читань у Науково-педагогічній бібліотеці Миколаєва відбулася творча зустріч «Перед Словом і Світом, або Серед скарбів неглинних» із лауреатом Державної премії України імені Т. Шевченка Дмитром Кременем, яку вела член Національної спілки журналістів України України Тетяна Даниленко.

Учителі української мови й літератури миколаївських шкіл почули щиро та відверто розповідь поета, перекладача, публіциста, есеїста про його життєвий і творчий шлях. Поет родом із Закарпаття, та для нього за десятиліття життя і роботи на Миколаївській землі стали близькими степові простори Причорномор'я.

Із поезією Дмитра Кременя знайоме не одне покоління наших сучасників, як стверджує кандидат філологічних наук, доцент Миколаївського національного університету ім. В. Сухомлинського Людмила Василівна Старовойт. А кандидат педагогічних наук, заслужений учитель України, доцент Ми-

колаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти Василь Іванович Шуляр довів це роботами учнів, які ще кілька років тому написали свої відгуки на симфонію «Сад». Сам Василь Шуляр у співавторстві з магістранткою Євгенією Горкушою написав і видав наукову працю з методичними розробками про аналіз творчості нашого улюбленого майстра слова.

Привітальне слово і пісенні присвяти адресували ювілярові (Дмитру Дмитровичу цьогоріч виповнилося 60), його колеги — поет-бард В'ячеслав Качурін, академік і прозаїк Ілля Старіков, поет і педагог Леонід Ржепецький, освітянка Людмила Цуркан та інші. Портрет ювіляра подарувала йому автор полотна, відома мисткиня, член НСХУ Ольга Артим.

На зустрічі прозвучали музичні твори заслуженого артиста України, композитора і співака Олександра Сичова, написані на слова Д. Д. Кременя, було показано відеокліп Костянтина Картузова «Тільки спогад Чорнобиля», де відеоряд поєднано з текстом вірша про трагедію ХХ століття.

Наталія ДЗЮБЕНКО-МЕЙС

*Знайте всі: одну красуню сла-
влю я пісненим хором, —
Це для мене честь велика,
не потала і не сором,
В ній моє життя, в жорстокій,
з гнівним як в пантери зором;
Я їм'я її вславляю, перлом
вквітчую прозорим.*

Шота Руставелі

Гнів цариці Тамар, або Як Москва до Грузії сваталася

2013-й у Грузії — рік цариці Тамари. Рівно 1200 років від дня смерті. До сьогоднішніх подій її дивовижна постать, здавалося б, не має жодного стосунку. Та й особисто я, каюсь, звикла її розглядати лише крізь призму геніального, закоханого в неї Шота Руставелі, як правительку незрівнянної вроди, високого духу та благородства. Сонцелику, прекрасну Тамар. Її називали не царцею, а царем, джерелом мудрості, сонцем усміхненим, очеретом струнким, лицем променистим, прославляли її лагідність, працьовитість, слухняність, релігійність, чарівливу красу. Про її досконалість ходили легенди. Її руки домагалися візантійський царевич, султан алеппський, шах персидський. Усе царювання Тамари оточене поетичним ореолом.

Що ми знаємо про Тамару? Царювання її було довгим і многотрудним. Воювала з мусульманськими племенами, розбудовувала й укріплювала Іверійське царство. За її правління не було смертної кари, навіть тілесних покарань, будували храми й монастирі, розквітала культура, утверджувалося християнство. Для стародавньої Колхиди це був золотий вік, оскільки зумівши приборкати ворогів зовнішніх і внутрішніх, вона по материнськи опікувалася життям простих людей. Для грузинів вона Велика Свята Тамара. Сповненим чудес було її життя, оповита дивами і її посмертна історія. Ховали її у глибокій таємниці, розповідають, що було споряджено чотири поховальних процесії з небіжчицями, зовні схожими на неї. І ніхто не знав, у котрій із них справжня цариця. Досі не знайдено місця її останнього упокоєння. Та грузини віряють, що в часи біди постане їхня Велика Матір, щоб захистити Грузію.

Початок її царювання традиційний для всіх правительок, які приходили до влади, за єдиним винятком — вона не домагалася влади, але як єдина спадкоємиця була зобов'язана прийняти царський вінець як правнучка легендарного Давида Будівничого, “чий прапор ніколи не піддавався супротивним вітрам”, як пишуть літописці, тобто ніколи не знав поразки і ніколи не заперечувалося право його спадкоємців на трон Грузії. Але жінка на троні викликала у підданих сум'яття, тож вирішили підшукати їй гідного нареченого. І 1185 року на державній раді вельможа Абул-асан заявив: “Я знаю царевича, сина великого князя російського Андрія; він залишився малолітнім після батька і, переслідуваний дядьком своїм Салаватом, віддалився в чужу країну, тепер знаходиться в місті кипчакському”. Цю кандидатуру після недовгих роздумів царедворці схвалили, адже ще від часів правління Володимира Мономаха (є навіть літописні згадки про гостювання царя Давида у Києві) між Грузією і Київською Руссю існували тісні економічні, політичні й матримональні зв'язки: наприклад, тітка Тамари Русудан була дружиною київського князя Ізяслава Мстиславовича. Про неї наш відомий український і не менш відомий грузинський по-

ет Рауль Чілачава написав прекрасного вірша “Мовчання Русудан”:

*Царівна у задумі
Мовчала, та, клянусь,
Мені здалося, кличе:
“Сюди, на Русь!.. На Русь!”
І я примчав на поклик.
Крізь пелену століть,
Вона ж, моя царівна,
Зажурено стоїть.
Вона не знає мови,
Хоч гонки свої і плач!
Та я її порадинок,
Та я — її тлумач.
Промов, промов, грузинко,
Бодай-но пару слів,
Щоб голос твої гортанный
Котився по Русі.
Аби діла державні
Довести до ладу.
Ти говори, як вмієш,
А я перекладу!*

Та головна причина такого вибору — належність руських племен до християнства і православ'я. Тож послали гінця за майбутнім чоловіком цариці й “то недобре вчинили, — зауважує літописець, тому, що і людину послали негідну такого доурочення і того не знали, кого він має привезти”. Вишуканий, освічений 24-річний цариці наречений не сподобався, вона попросила два роки для того, щоб більше його пізнати, але проти вельможе вона не мала ще сили. Грузинські літописи не розповідають, які методи були задіяні для того, щоб зламати її спротив, але чітко і з превеликим жалем пишуть, що цей шлюб було укладено проти її волі, з примусу. Йдеться про Юрія Боголюбського, сина проклятого князями Андрія Боголюбського, одного з основоположників Московського царства, внука Юрія Долгорукого. Вочевидь, тодішні грузинські вельможі, зайняті своїми безкінечними війнами з турками-сельджуками, були не надто обізнані з суспільно-політичною ситуацією у дружній їм державі, де по смерті Володимира Мономаха розпочалися нескінченні чвари між князями за київський стіл.

А тим часом на теренах Київської Русі точилася братовбивча війна.

Український історик Степан Томашівський підрахував, що між 1146 і 1246 рр. 24 князі 47 разів правили в Києві. З них один сім разів посідав престол, п'ять князів правили по три рази кожен, а вісім — по два рази. Характерно, що 35 князювань тривали менше року

кожне. Від унітарної держава Київська Русь перейшла до федеративного устрою. І захлинулася в крові. Київ був найбагатшим, найрозвиненішим уділом, вабила його краса, його незліченні скарби, його слава сонячних воріт із варяг у греки. Києва прагнули і ненавиділи. А один князь особливо. Бо не хотів, щоб це місто затьмарювало його власні володіння на східних околицях Русі, які збільшувалися. Володимиро-Суздальський князь Андрій Боголюбський, попередник московських князів, 1169 року напав на Київ і пограбував його дощенту: згоріли будинки, храми, чудодійну ікону Божої Матері вивезли до Володимира, тепер вона відома всьому світу як прославлена ікона Володимирська. Після цього проголосив себе великим князем Володимиро-Суздальським, фактично засвідчивши цим вихід свого уділу зі складу Русі, оскільки в нього та його нащадків відсутній великокнязівський домен “Русь”. У цьому поході на Київ із ним був його малолітній син Юрій, як свідчить Іпатіївський список. Разом із ним він і утік із Києва під натиском волинсько-галицьких військ, які поспішили на допомогу стольному місту. Князь Андрій був двічі одружений. Відомостей про першу дружину немає. Друга — за легендою Оліта — була дочкою боярина Кучки. Того самого, на честь якого назвали багатий посад у північних лісах, і на багатства якого накинув оком князь Юрій Долгорукий. Степана Кучку разом із братами убили, а щоб ствердити своє родове право на ці землі, дочку Кучки видали за його сина — молодого Андрія Боголюбського. Змінити назву і самі Кучки, дуже скоро вони увійдуть в літописні хроніки під назвою Москва як вотчина Юрія Долгорукого, а потім і Андрія Боголюбського. Чому син не став носити прізвища свого батька, не дивно, у цій сім'ї було прийнято знищувати не тільки імена чи пам'ять, а й самих попередників. Хоча треба сказати, що “Боголюбським” хронографи цих подій ще не називали, це ім'я спливе багато століть потому, уже при канонізації Московським патріархатом засновника міста Володимира. На той час уже не буде живих свідків його кривавих вчинків. А ще з плином часу і самі князні як парафіяни Московського патріархату почнуть молитися свято-

му Андрію Боголюбському, кату і вішалнику їхніх пращурів.

Але повернімося до дочки розтерзаного Долгоруким боярина Кучки і до Андрія Боголюбського. Саме у цієї непростій парі і народився майбутній наречений сонцеликої грузинської царівни.

Не знаю, чи можна було придумати для юної цариці більшого нещастя, ніж родичання з князівським родом, де вбивства родичів, інтриги, заздрість і жорстокість жахала очевидців навіть у ті не надто гуманістичні часи. Про дитинство княжича Юрія чи Георгія, як назвуть його грузинські хронографи, можна лише здогадуватися. Малоімовірно, що між подружжям міг існувати бодай натяк на близькі стосунки. Так, його батька князя Андрія убили бояри і, кажуть, не без допомоги власної дружини, у ніч проти 30 червня 1174-го у Боголюбові, внаслідок змови бояр, тих же Кучковичів, через надмірну жорстокість навіть щодо його близьких людей. Очевидно, що по його смерті спадкоємець — розлючений брат, якого все життя люто переслідував небіжчик, здійснив свою давню мрію і помстився приближеним брата, проте княжич Юрій якось зумів вислизнути й опинився аж у половців, які кочували на пограниччя Іверійського царства. Розповідь про вбивство Андрія Юрійовича можна знайти в Іпатіївському списку. А от продовження історії його сина Юрія ми знаходимо вже у грузинських літописах: “Прибув посланець і привіз чоловіка вельми родовитого, сильнішого всіх царів тієї країни... і всім він сподобався, тому що нічого не знали про його звички”.

“Так відбувся перший грузинсько-російський контакт, — оцінює це подію сучасний історик. — Цьому контакту притаманні всі ознаки наступних, переосінка, яка незрозуміло звідки взялася, а потім розчарування” (Сайт Грузія для всіх. анонім. авт.) Отож перед царицею Русудан, яка тимчасово посідала іберійський трон, зібралися представники знаті — 17 патріархів, 18 дієбулів, 18 спаспетів та 20 еріставів і запропонували чимсь скоріше поєднатися з прибульцем шлюбними зобов'язаннями. А майбутня цариця Тамар відповідала: “Як можна зробити такий недуманий крок? Ми не знаємо нічого про поведінку цієї чужорідної людини, ні про його справи, ні про його військову доблесть, ні про його природу і ні про владу. Дайте мені перечекати, поки не побачите достоїнства або недоліки його”. Але вони чинили їй опір, говорили про бездітність, засмучувалися з приводу безпліддя її дому, вимагали собі предводителя військ і всіляко утруднювали їй душу. І після довгих сперечань і всупереч її волі справили весілля. “Дуже скоро, — бідається автор “Життя цариці цариці Тамар”, — передбачення її справдилося. У прибульцеві стали виявлятися скіфські владчі: при огидливому пияцтві став він здійснювати багато непристойних справ”. Тут історія загинається: розпуста аж до зоофілії, катування слуг, а після нагинки, зробленої своєю судженою царицею, побиття достойних вельмож, царедворців, служителів церкви. Приблудний грузинський цар, очевидно, навіть думки не припускав, що

жінка може щось здійснити супроти його волі, “жона да убоится мужа свого...”. Рауль Чілачава, якому я показала попередній начерк цієї статті, так прокоментував цю історію: “Свого часу відомий грузинський письменник Шалва Дадіані про Юрія Боголюбського ще за сталінських часів написав роман “Гіоргі русі” (тобто “Георгій руський”) і мав чимало клопотів за правду про нашого “славетного” зятя. Тепер можна без остраху говорити про цю нікчемну й аморальну людину, яка до кінця так і не зрозуміла, куди потрапила і що мала там робити”.

Закони церкви в давній Грузії були суворі, тодішня Грузія ще не знала жодного випадку, аби прихмою жінки, навіть такої знатної, були розірвані шлюбні узлища, освячені церквою. Невідомо як зуміла домогтися цього цариця Тамар, як примусила католикоса і його ієрархів скасувати цей ганебний шлюб, а потім блискавично вислати Юрія до Візантії. Але натякають, що підтримала розгнівану правительку та сама цариця Русудан, вдова київського князя Ізяслава, вочевидь спокутуючи свою провинку за таке невдале сватання.

Власне, це ще не кінець історії. Ображений, відлучений Юрій двічі намагався побороти свою непокірну дружину. Через кілька років, повернувшись із Константинополя, він очолив повстання грузинських вельмож, проте армія, вірна Тамар, отримала перемогу в битві на Ніальській рівнині. Георгій потрапив у полон, але милостива цариця йому пробачила і відпустила, сподіваючись більше його не бачити. Він і справді на деякий час зник, одружився на половецькій князні, а потім попрямував до Абу-Бекру, атабеку Азербайджану, який виділив йому землі в Аррані. З військами Гянджі й Аррана він вторгся до Кахетії і розорив долину Алазані, але загин Сагіра Махателісзде розбив його. Подальша доля цього безумного князька загубилася в сутінках історії.

А Тамар таки знайшла свого судженого. Своє справжнє кохання. Ним невдовзі став осетинський князь Давид із роду Багратіонів. Подальший царський родовід Грузії було засновано саме на цій спільній гілці — тісній сув'язі Грузії і Осетії. Невідомо, як розділили вони ролі при спільному царюванні, але очевидно те, що навчена гірким досвідом, цариця Тамар володіла всією повнотою влади не лише в управлінні царством, а й далеко не жіночих, військових справах. Вона особисто проводжала свої війська на битви, вирішувала питання війни та миру. Залізною волею вона зуміла приборкати грузинських вельмож, навести лад у церковному житті.

У цій історії є ще деталь, яка має найбезпосередніший стосунок до нашої української історії. Молодша сестра цариці на ім'я Русудат вийшла заміж за сина візантійського імператора Андроніка. Згодом її діти за допомогою грузинського війська відвоюють Трапезунд у Візантії і стануть засновниками трапезундської династії — вірної союзниці Грузії на довгі роки, аж до падіння Константинополя. Цей зв'язок допоможе Грузії пережити лихоліття монгольської навали. І тільки її загарбання султаном Мехмедом II та перетворення на провінцію Османської імперії остаточно поставить крапку на торговому шляху з варяг у греки, у якому Київ відіграв чільну роль. Трагедія давньої Грузії стала і трагедією Київської Русі. Спадали сутінки...

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

Іще один його талант Слово до Романа Колісника

Відомому українському письменникові Романові КОЛІСНИКУ (Торонто, Канада), автору збірок гумору й сатири, повісті “Останній постріл”, подорожньої прози “Довкола світу”, історичних досліджень про Українську дивізію “Галичина” та Українську Національну Армію, редактору часопису “Вісті комбатанта” виповнилося 90. Із цієї нагоди видавництво “Ярославів вал” і НСПУ організували творчий вечір письменника. Твори ювіляра виконали українські актори. Редакція “Слова Просвіти” вітає ювіляра, бажає здоров’я, нових творчих успіхів.

Це було понад двадцять років тому. Мій добрий приятель і гід по Торонто Олександр Харченко, який звів мене з багатьма цікавими людьми, сказав: “А це Роман Колісник, мабуть, найіронічніший українець у Канаді!”

Високий, із військовою виправкою та благородною сивиною чолов’яга відразу ж звертав на себе увагу в гурті колишніх дивізійників. Окуляри не могли приховати його уважного погляду й веселих іскринок в очах. Він щось жваво оповідав, присмачуючи свої слова замашними дотепами. А за якийсь час я спостеріг у його очах меланхолійну присмученість. І вже нічим він не нагадував штатного веселуна. Як людина глибока та багатогранна, він буває таким різним, що інколи мовби навіть не подібний до самого себе, бо геть випадає з тієї життєвої ролі, у якій ми звикли його бачити.

Ми сприяли чи не від першої зустрічі. І в цьому заслуга передовсім його, оскільки він чоловік відданий у дружбі й глибоко надійний. Ним дорожили світлої пам’яті Мирослав Малецький, Богдан Бігус і Василь Верига, яким також судилося понести свою юність на жертвник ідеї, пройти пекло війни і вціліти в ньому. Закінчення війни принесло їм нові тривоги, оскільки вони не знали, що і як буде з ними завтра — радянські владці вимагали віддати їм на розправу молодих галичан, які в чужинських мундирах пішли боронити українські політичні інтереси.

Історія дивізії “Галичина” ще й до сьогодні оточена пропагандистськими міфами, елементарною демагогією і спекулятивними інтерпретаціями. Дивізійників виставляють фашистськими колаборантами, цілковито ігноруючи той факт, що вони ніколи не зраджували Україні, бо то була не українська війна. Воювали між собою два тоталітарні монстри. Українці опинилися в різних арміях і незрідка вбивали один одного. Дехто бачить свою місію в тому, щоб і сьогодні не втихла війна між ними, щоб не настало національне примирення.

Колісник описав свою життєву одісею, в якій було повернення до мирного життя, емі-

грація аж до берегів Австралії, освоєння такого фаху, як лісорубство. Вже скинувши мундир і вбравшись у цивільне, він намагався щось писати, однак життєві обставини, невідомість і невіра у свій хист не дали тоді можливості самому сприйняти серйозно свої літературні екзерсиси. Мало минути ще багато часу, багато подій, зустрілися багато людей, щоб сталося саме так. Він уже не міг полишити літературну роботу, час для якої уривав в антрактах од тої роботи, котра годувала його.

Колісникові пощастило мати дружиною золоту жінку, яка стала йому справжнім другом, порадиником, літературним критиком і літературним агентом. Мені теж пощастило знати світлої пам’яті пані Галю, людину дивовижної доброзичливості. При її гостинному столі, за млодецьким чаркуванням і дружньою розмовою, неоднораз випадала приємність побувати мені поміж приятелів до Колісників людей, головні — з дружних поміж себе дивізійників.

Торонтська газета “Новий шлях” одержала в його особі фейлетоніста, який готовно відгукувався на всі події. Усе це згодом склало його книжки “Тяжко бути політичним емігрантом”, “Найкращі хлопці з дивізії”, “Від Адама до Леоніда II”. Кількома виданнями і в кількох варіантах з’являлася його подорожня проза. Зірковий репортер Колісник під час мандрів

уміє все побачити в деталях, подає виразні “ментальні знімки”, завжди все докладно розпитає. А водночас присмачить своє повістування тонкою іронією. Ця проза має всі на те підстави, щоб іменуватися авторською прозою.

Найголовніші ж творчі здобутки Романа Колісника — повісті “Останній постріл” та “Еріка”. Про “Останній постріл” чимало писали і в діаспорі (В. Бендер, В. Жила, І. Кедрин-Рудницький, Д. Нитченко), і в Україні (Р. Федорів, А. Шевченко, П. Сорока). Своім пафосом і глибиною психологічного аналізу “Останній постріл” суголосний романові “На Західному фронті без змін” Ремарка, що належить до світової літературної класики. Той, хто не читав твору Колісника, але знає авторську біографію, може передчувати, що зі сторінок “Останнього пострілу” на нього вихлюпнеться патріотична риторика, що повість буде “соцреалізмом наживоріт”. Однак — і це принципово важливо — у творі Колісника цього й близько немає. А є жорсткий у деталізації неореалізм, пронизлива точність психологічних жестів та скупих слів персонажів — здебільшого вчорашніх гімназистів і студентів, і просто селянських синів, що опинилися в пеклі війни.

Віталій Бендер зауважив такий принциповий момент. У повісті немає жодної апологетики Дивізії. (Для цього треба писати статті, а не художні твори). Хоч книжка написана від першої особи й заснована на особистому досвіді автора, колишнього вояка Дивізії, усе ж це — не

хроніка й не мемуари, як декому хотілося б це бачити. Бендер зауважив, що Колісник, мабуть, найвідвертіший з усіх, хто писав про Дивізію (а перед “Останнім пострілом” уже з’явилося дванадцять книжок про неї): “Українці помирають за німецькі інтереси. І взагалі, у цій війні український вояк, по якій би стороні він не виступав, вмирав за інтереси інших. Цей момент автор переконливо наголосив описом двох загиблих у бою вояків — обидва українці, обидва однофамільці, тільки один в со-

ної людини в шинелі мовби далека абстракція, яка її зовсім не стосується. А тут війна вдарила саме по тобі, забрала в тебе те, що могло бути щастям твого життя. Зрештою, як і в кожному талановитому творі, тут маємо широкий простір для рецепцій, і кожен в ньому може вчитати своє. Як відомо, в книзі людина може прочитати тільки те, що вона знає.

Колісник інколи іронізує зі своєї музи — мовляв, вельми вона лінива. Однак стільки десятиліть регулярно у періодиці з’являються його фейлетони й коментарі. Хіба що є довгі перерви між виходами книжок. Ось і нині завантажений невідкладними клопатами із “Вістями комбатанта”, він не встиг подати в остаточному варіанті нову збірку гумору і сатири до видавництва й зустрічає ювілей без неї. Звичайно, ще одна з причин того — його виняткова самовимовність. Неоднораз висловлював мені свої сумніви, чи варто книжку видавати й чи буде вона комусь цікавою в Україні.

Зате в тернопільському видавництві “Джура” побачила світ збірка матеріалів “На життєвих творчих перехрестях: Роман Колісник”, що її впорядку-

ветському, а інший в німецькому одностроях. Обидва молоді, обидва мертві, може, й загинули від руки один одного. За що? Чи ж не трагедія...” І ще в Бендера: “Унікаючи бравурності і мажорів, не вдаючись до прихорошень, автор сягає найбільшого ефекту і правдивості — ні, не всі ми герої, але намагаємося нести свою лепту в найгіршій ситуації і тим засвідчуємо собі та іншим, що яка там в душі не порожнеча, а все ж хочеться зостатися хоч і здушеною, але людиною...” Це важливий наголос: протосюжет і прототипи не скували авторову уяву, не породили художньо нескристалізовану життєву “емпірику” у творі.

Романтична балада “Еріка” співзвучна з “Останнім пострілом”, але в ній — на противагу “Останньому пострілу” — ще більше посилено трагедійне начало. Безглузда смерті молоді дівчини, що її полюбив молодий дивізійник, — оце той глибоко особистий ракурс, у якому побачено війну. Десь там є високі імперативи чи демагогічні мотиви, котрі кидають на поле бою мільйони людей, десь у невидимих штабах стратеги розробляють тактичні пастки, але все те для конкрет-

вала Ярослава Гайдукевич. Вона несе в собі чимало важливої інформації про життя і літературну працю Романа Колісника. Немало з усього того не знав і я, не зважаючи на те, що вже стільки літ з ним приятелюю. Скажімо, батько його, статечний господар, що їздив на заробітки до Канади, писав вірші, мала чуття слова й не надто едукована мама Мальвіна. В листі до сина в Канаду влітку 1960 року, коли він мав узяти шлюб, вона писала: “...лечу понад гори, понад долини, ліси, які є на землі, нічого мене не спинить, Ромаську, спинюся у тій церкві, де ти будеш стояти перед вівтарем...” Ще раз допевнюєшся: нічого не виникає з нічого — все має свої основи й підстави.

Я неоднораз дивувався цьому феноменові. Чоловік уже такого поважного віку, а зберіг таку жадібну допитливість до всього, цікавість і до політики, й до літератури. От уже воістину молода душа! Таким він був — таким лишився, пройшовши довгу дорогу, на якій траплялося випробувань, що їх вистачило б не на одне життя. Але він ніде не загубив іще одного свого таланту — завжди лишатися собою.

Петро БУДИЧ

Цьогоріч виповнюється 95 років із дня народження Івана Йовика — бунчужного легендарної сотні УПА Громенка (Михайла Дуди), яка прославилася звитязними боями проти окупантів на Закерзонні (з 1944 року українські землі Холмщини, Підляшшя, Надсяння і Лемківщини відійшли до Польщі — подарунок Сталіна).

Іван Йовик народився 1918 року в багатодітній сім'ї. Батьки — селяни-хлібороби були релігійними й національно свідомими людьми, дали йому гарне виховання і прищепили любов до рідного краю.

Після закінчення початкової школи в селі Хишевичі вступив у гімназію в Перемишлі. З 1938 року служив у польській армії. Там навчався у старшинській школі, на початку Другої світової війни потрапив у німецький полон. В 1939—1942 рр. працював у німецьких баверів. 1942 року йому вдалося повернутися на рідну землю. І відразу вступив до лав УПА, яка боролася за Українську самостійну соборну державу (УССД), проти німецьких окупантів і польських збройних формувань, а згодом і проти спецзагонів НКВС.

Підпільна боротьба ОУН—УПА на Закерзонні — форпост визвольної боротьби в Україні. Закерзоння — вікно в Європу, через яке відомості про боротьбу УПА поширювалися на весь світ. Тому цей край мав велике стратегічне значення. На 1945—1947 роки припадає наймасовіше виселення українців із прадідівських земель і наймасовіше винищення українського люду польськими збройними форму-

Лицар із когорти «залізних»

ваннями. Для припинення масового винищення українців на Закерзонні Провід ОУН—УПА направив туди добірні відділи УПА (“Хріна”, “Мирона”, “Дідика”, “Бурлаки” та ін.). При цьому Провід УГВР суворо заборонив відділам УПА здійснювати відплатні дії.

В УПА Іван Йовик мав псевдо “Соколенко”. На Закерзонні він був придільний до сотні “Громенка”. І в складі цієї сотні брав участь у бою за здобуття міста Дубецьке. Сотня оволоділа містом, звільнила з тюрми багато в’язнів, а також напала на польський бандитський штаб у селі Борівниця неподалік Перемишля і зліквідувала його. Боїварі цього штабу знущалися і нищили українців у нелюдський спосіб. Знаковим є бій сотні “Громенка” біля села Явірника Руського, де велике польське угруповання було вщент розгромлено

без втрат із боку упівців (квітень 1946 р.). Таких переможних боїв сотні “Громенка”, у яких брав участь І. Йовик, було дуже багато. Але були й дуже скрутні ситуації, навіть і після смерті ставленика Москви генерала К. Сверчевського (зліквідований сотнею “Бурлаки” на Лемківщині) обляви не припинялися, особливо вони дошкуляли повстанцям узимку.

Іван Йовик у своїй книжці “Нескорена Армія” детально описує акцію “Вісла”, яку здійснив польський уряд 1947 р. Усіх українців насильно виселяли на західні і північні землі Польщі, де їх розпорозили у 42 повіти по кілька родин, а учасників українського підпілля та просто свідомих українців запроторювали в тюрми та концентраційні табори Явожно, з якого рідко хто виходив живим. Селяни перед виселенням приходили у ліс попрощатися з повстанцями. Ці люди не думали, що з ними буде, але турбувалися тим, що нікому буде допомагати упівцям у подальшій боротьбі. Це був вияв великої любові до своїх безстрашних захисників.

Після акції “Вісла” Провід УГВР дав наказ сотні “Громенка” та деяким іншим сотням, що діяли на Закерзонні, пробиватися на Захід в американську зону. Іван Йовик у складі сотні “Громенка” вирушає на За-

хід. На кордоні зі Словаччиною повстанці з болем у серці прощаються з рідною землею. Словацьку територію сотня пройшла без особливих пригод. Словацьке населення ставилося до упівців із симпатією, допомагало. А ось по чеській землі сотня пересувалася з великими труднощами та значними втратами, пухли від голоду. Часто виникали бої з чеськими заставами, населення ставилося до упівців насторожено. Повстанці були знесилені частими боями й переходами, але незламним духом. 27 серпня 1947 р. сотня прибула на австрійську землю. В Австрії ще були радянські війська. Австрійці, як і словаки, допомагали упівцям у всьому. Через австрійсько-німецький кордон сотню перевів австрієць, який добре знав потаємні переходи. А 10.09.1947 р. сотню зустрічав американський полковник. Американці поводитися із повстанцями чемно.

Для Івана Йовика та других вояків скінчилися виснажливі поневіряння. Їх перевезли до Дегендорфа, а сотенний “Громенко” повернувся в Україну (загинув у боях із енкаведистами на Жидачівщині). У Дегендорфі повстанців відвідали представники Українського Червоного Хреста та представники ЗП УНВР. Частими гостями були Василь Мудрий, д-р Марушка, полковник Калина Лопатинський та ін.

Пізніше І. Йовика та повстанців перевезли до міста Ляндгута (Німеччина), де перебували українські біженці. Іван

Йовик і його побратими на весь світ заявляли, що Україна бореться за Українську Самостійну Соборну Державу і що ця боротьба не припиниться, доки Україна не стане незалежною. Ця тверда віра в незалежність України і любов до неї допомогла перемагати всі труднощі.

У Ляндгуті Йовик одружився і згодом із сім'єю перебрався до США. Коли Україна стала незалежною державою, він із дружиною Марією часто відвідував Батьківщину з гуманітарною допомогою, допомагав дітям-сиротам і не шкодував грошей на українську справу.

Книжка Івана Йовика “Нескорена Армія” вийшла друком 1995 р. У ній він розповідає про героїчний рух опору вояків УПА проти окупантів і вказує на те, що якби не присутність вояків УПА на Закерзонні, то жертви з боку українського населення були б набагато більшими. Прикро, що в незалежній Україні, за яку боролися вояки УПА, вони досі не визнані на державному рівні воюючою силою у Другій світовій війні.

Герої видання — мудрі, одержимі ідеєю лицарі, які боролися з могутніми тоталітарними режимами Гітлера і Сталіна. Завдяки героїчній боротьбі ОУН і вояків УПА, а також чину наших героїчних попередників, ми сьогодні живемо в суверенній державі. І хоч вона не така, за яку боролася УПА, але як писав Шевченко: “В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля”.

Іван Йовик належить до тих нескорених (“залізних”) українців, імена і подвиги яких завжди пам'ятатимуть вдячні нащадки.

Микола СУЛИМА,
доктор філологічних наук,
член-кор. НАНУ

Мудре серце Наталі Шумило

11 жовтня на 66-му році життя перестало битися серце Наталі Микитівни Шумило. Дочка відомого письменника М. М. Шумила, вона з дитинства чула рідну мову, всотуючи кращі взірці українського слова — твори І. П. Котляревського, Т. Г. Шевченка, І. Я. Франка, Лесі Українки, Олександра Олеся, Миколи Вороного, Грицька Чупринки, поетів-шістдесятників. Це коло читання й визначило життєвий шлях Наталі Шумило — 1970 року, закінчивши Київську школу № 92, вона стала студенткою відділення української мови та літератури Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка. Її однокурсники — Михайло Саченко, Василь Моруга, Петро Марусик (на жаль, їх уже немає з нами), Леонід Мужук, Надія Кир'ян, Людмила Грицик, Оксана Антоненко-Давидович, Валентина Чорновіл, Валентина Іскорко, Людмила Тоцька, Олесь Шевченко, Григорій Семенюк, Галина Сагач... У такому оточенні формувалася Наталя Шумило. Важив також і час, у якому всім нам довелось жити, отож не дивно, що когось із однокурсників Наталі Микитівни виключили з уні-

чала друкувати свої статті. Дедалі частіше вона заявляє про себе на наукових конференціях. У 1977—1981 рр. Наталя Шумило навчається в аспірантурі Інституту літератури й пише кандидатську дисертацію про поезику прози Степана Васильченка та успішно її захищає. 1986 року в неї виходить монографія “Проза Степана Васильченка. Питання поезики”. У щорічних звітах Наталя Шумило називає свої чергові публікації — тут дедалі частіше зустрічаються статті про Гната Хоткевича, Любов Яновську, Миколу Євшана, Михайла Могилянського, Наталю Романович-Ткаченко, Богдана Лепкого, Спиридона Черкасенка, Олександрю Сулиму-Блохіну, Миколу Чернявського та ін., повідомлення про знайдені в сховищах статті, п'єси, оповідання, повісті й романи цих та інших майстрів слова, так, май-

стрів слова, забутих чи навмисне замовчуваних, без яких наше уявлення про красне слово залишалося збідненим, бо нас довгий час обкрадали, свідомо викреслюючи з пам'яті кров'ю написані рядки й сторінки. У назвах статей Наталі Шумило, присвячених українським письменникам кінця XIX — початку XX ст., надибуємо слова “життя людське храм, а не морг”, “хто ми, чого нам треба”, “наша робота марно не загине”, “мій народ як нація, а далі — як Бог”, “на нашу молодь наша надія, наша Україна,” — це ті вислови, з якими вони зверталися до нащадків, сподіваючись, що зроблять нас кращими, мудрішими. Усвідомлення того, що сила, закладена в написане, не згорає, кликало Наталю Шумило в архіви, в бібліотеки, де зберігалися взірці застереженої літератури, змушувало невтомно готувати їх до друку, друкувати. Ці публікації свідчили й про те, що Наталя Шумило виношує велику роботу про українську прозу кінця XIX—початку XX ст., іншими словами — докторську дисертацію: 1994 року вона вступає в докторантуру Інституту літератури і 1997-

го успішно її завершує. Її дисертація — “Українська проза кінця XIX—початку XX ст. Національна іманентність літературного розвитку”. Докторську дисертацію Наталя Шумило захистила 2004 року. Досягнувши докторської височини, вона стала ще щедрішою — охоче ділиться знаннями з усіма: старшими колегами, однолітцями, аспірантами (ім'я Наталі Шумило серед тих, кому дякує за допомогу Соломія Павличко, авторка книжки “Дискурс українського модернізму”).

Після захисту докторської дисертації на Наталю Шумило чекав ще один пік — їй доручили відповідальну редакцію 9-го тому “Історії української літератури” у 12-ти томах. І вона з притаманним їй ентузіазмом і відповідальністю взялася за роботу: збрала авторський колектив, визначила кілька розділів для себе...

На жаль, цю роботу завершить хтось інший: неблаганна хвороба не дала змоги займатися улюбленою справою на повну силу.

Не стало Наталі Шумило. Та вона житиме серед нас книжками, статтями, думками, учнями, житиме пам'яттю про прекрасну людину, турботливу матір і люблячу бабусю.

Земля тобі пухом, Наталю!

Ганна СНИТКО,
мистецтвознавець

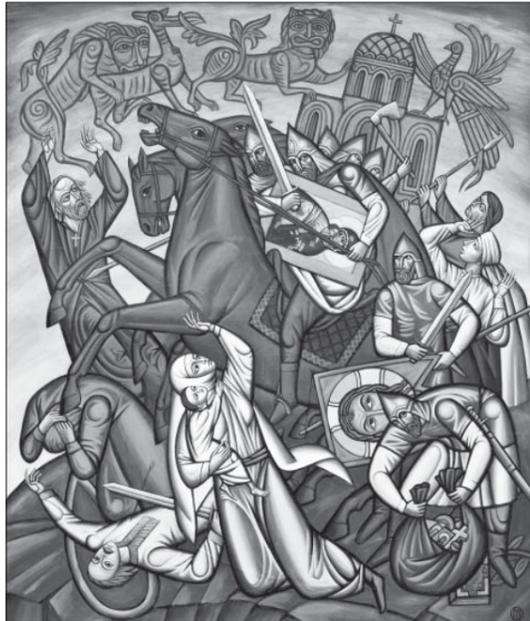
«Бачу справи твої, людино!»

В Українському гуманітарному ліцеї Київського національного університету ім. Тараса Шевченка відкрилася персональна виставка Олександра Мельника “Надія. Пробудження”. Художник-монументаліст, який плідно працює і в станковому живописі, не вперше звертається до притлумленої нині теми війни і миру, порушуючи глибинні морально-етичні проблеми людини, суспільств і держав. Тож і цього разу він разом з організаторами — освітянами присвятили експозицію Міжнародному дню миру.

Автор проекту Олександр Мельник відомий не лише мистецькому, а й широкому загалу і як куратор біенале історичної картини “Україна від Трипілля до сьогодні” в образах сучасних художників”. Утім, Олександр Іванович ще 2001 року започаткував миротворчий проект “Надія”, провівши персональну виставку живопису і текстів, що розкривали загрозу самознищення людства у результаті шаленої гонки озброєнь і пропонували наївний, утопічний “план” виходу на новий цивілізаційний шлях. Виставка відбулася в галереї мистецтва Києво-Могилянської академії.

На цей рік митець на продовження проекту “Надія” запланував всеукраїнську виставку “Пробудження”. Та не знайшовши коштів на її проведення, вирішив спершу відкрити персональну виставку в галереї нашого ліцею. Ми з радістю згодилися на цю пропозицію, знаючи пана Олександра як митця, що працює на формування національної свідомості, на історичну, гуманітарну просвіту, тобто на вирішення тих задач, які ставимо і ми під час навчального процесу в ліцеї.

Експозиція нашої виставки починається з історичного експонування. У творах “Русь”, “Князь на князя — брат на брата”, “Діяння Андрія Боголюбського на Русі” автор передає суть загарбницьких, міжусобних, братовбивчих воєн Середньовіччя. Усі ті “діяння” під пильним поглядом Творця: “Бачу справи твої, людино!” На полотні, що дало назву виставці — “Пробудження”, первісна людина з кам’яною бойовою сокирою прокидається в хаосі того озброєння, яке вона — “людина розумна” протягом тисячоліть творила

Діяння Андрія Боголюбського на Русі

заради знищення собі подібних. Це ніби продовження теми офорта Франциска Гойї “Сон розуму породжує чудовиськ”. Та про це і про концепцію виставки, про її мету сам автор: “Чудовиська, породжені “Сном розуму” за Гойєю, сьогодні не страшні навіть дітям, що звикли до значно страшніших образів у фільмах жахів. Їх не порівняти зі страхіттями, створеними самими людьми і спрямованими на знищення людей же, тобто на самознищення.

Ті страхіття — озброєння, і творяться вони від появи гомосап’єнс, із початку історії людства й до сьогодні. Тобто, розум отой “людини розумної” від її народження так і не прокидався і досі перебуває в безпробудному сні.

Не можливо пояснити, чому люди, маючи неподолані проблеми з екологією, здоров’ям, харчуванням, елементарним соціальним забезпеченням, викидають фантастично великі кошти на подолання цих проблем, а навпа-

Пробудження

ки, на творення засобів нищення людини.

Прекрасна ідея індійського філософа-миротворця Шрі Чинмою в Міжнародний день миру проводити по всьому світу Ходу Миру, аби хоч на день щорічно привертати увагу землян до страшної проблеми братовбивчих воєн, що переслідують усі народи світу як незнищенна, невиліковна епідемія.

Але митці, підтримавши рух на відзначення Міжнародного

дня миру, своєю творчістю могли б значно ефективніше впливати на громадську думку.

Звичайно, створити мистецький твір, знайти можливість продемонструвати його, — це набагато складніше, ніж пройти чи пробігти певну дистанцію. Невідомі час, матеріальні, фінансові затрати на творчий процес і галереї чи зали для демонстрації. Але ефект від таких акцій був би більший, бо художні твори мають глибинний вплив на людську свідомість, спонукають серйозно замислитись і діяти, шукати, врешті-решт, вихід із замкнутого кола людського самознищення.

Сподіваюсь, що ця виставка дасть поштовх державним і громадським організаціям, приватним особам до праці над підготовкою і проведенням наступного року вже всеукраїнської, а то й міжнародної миротворчої виставки, приуроченої до Міжнародного дня миру”.

Оглядаємо виставку далі. На полотні “Надія” зображені дівчата, жінки з дітьми. Вони живуть надією, що більше не буде кривавих боєнь, і їхні дорослі, народжені й ще ненароджені діти житимуть у мирі. Вони стоять над прірвою, а перед ними зелена земля, по якій має бути проторено новий цивілізаційний шлях, аби людство не згинувало у власноруч створеній прірві. Для цього треба зробити перший “Крок” і його робить, переступаючи через меч, малюк, підтримуваний мамою. А “Світанкове видіння” віщує мир і спокій такий, що навіть свічки не гаснуть на крилах у голубів, що линуть у чистому небі від чорних квітів біди до білих миру і щастя. Комусь таке завершення експозиції видається ідеалістичним, але такий він є, наш митець, — невиправний ідеаліст.

Відповідь на зло красою

Надія КИР’ЯН
Фото автора

Неодноразово звучала критика телепрограм українського телебачення, де ігнорується українська культура, та й українство загалом. На їхньому тлі вигідно вирізняється телеканал “Культура”. Там створюють цікаві українські програми, широко висвітлюють здобутки наших митців.

Телеканал “Культура” та галерея “Арка” розпочали другий сезон арт-проекту “Культура + P2 = мистецтво”. Виставки відбуваються в галереї. Національного медичного музею, одного з найбільших медичних музеїв у Європі, відомого своєю видавничою, про-

світницькою та виставковою діяльністю. Опікується проектом куратор, продюсер, керівник арт-салону “Arka” Руслан Руно. Виставки представляють і підтримують класичне мистецтво. “Саме український реалістичний живопис і є класикою українського образотворчого мистецтва. Хто, як не Тиміш Ляшук, Юлій Ятченко, Валерій Франчук, є кращими в Україні. Сьогодні ці художники представляють галерею “Арка” (в арт-проекті “ДТРК “Культура” — 10 років”), — пояснює Руслан Руно.

18 жовтня відкрилася виставка “Подвійний портрет” Валентини та Віктора Бистрякових. Валентина Бистрякова — живописець, графік, нині викладає у На-

ціональному київському університеті технологій та дизайну, на кафедрі рисунку та живопису. Вона корінна киянка. Віктор Бистряков — живописець, графік, плакатист, заслужений діяч мистецтв України, професор. Народився в м. Николаєвськ-на-Амурі. Обое закінчили Київський державний художній інститут.

Тема нинішньої виставки — “Чорнобиль — довге відлуння”. У передмові до книжки-каталогу виставки начальник Головного управління культури і мистецтв (КМДА), народний артист України Олександр Биструшкін пише: “Темна краса гіркої полині відобразилась у картинах митців. Реалії нашого сьогодення, про які треба пам’ятати”. А Микола Стороженько, лауреат державної премії ім. Т. Г. Шевченка, доповнює: “Творчі цикли — то болі і відкриті душі Віктора і Валентини. Їхня інтуїція тонким крилом перевтілила горе в поезію, у співчуття...”

І тяжка драма, реальність її зі світу хроніки і фактів трансформувалась у мистецьких творах у формулу умиротворення “бунтуючого духу” у “Дух Творчий”, у вічне воскресіння, в дух “Вербної неділі”.

То відповідь на зло красою і буттям, освячують своїм талантом творці гірку полинь святою гілкою верби”.

Напрочуд душевна, тепла атмосфера панувала на відкритті, яке розпочав Руслан Руно. Продовжив захід господар цього гостинного дому, директор му-

Зліва направо: Вадим Шипулін, Віктор Бистряков, Андрій Чебикін, Валентина Бистрякова, Руслан Руно

зею Вадим Петрович Шипулін, доктор медичних наук, доцент Національної медичної академії: “Дуже приємно, що цю виставку відкрито у будинку колишнього Анатомічного театру медичного факультету Київського університету до його 160-річчя, приємно вітати тут таких шановних людей. Насолоджуйтесь, спілкуйтесь і дай Боже усім Вам здоров’я”.

Президент Національної академії мистецтв України Андрій Чебикін подякував медичному музею, що проводить такі заходи, зазначив, що медицина лікує тіло людини, а мистецтво — душу. Цю виставку підготували зрілі художники з великим досвідом, — сказав Андрій Володимирович. — Їхні полотна ширі, вони хвилюють глядачів. Твори гуманістичні, виконані з великою любов’ю до людини, до предмета, до природи.

Це справді сучасні художники, професіонали”.

Віктор Бистряков подякував організаторам виставки і глядачам, розповів, що назавжди запам’ятав настанову свого вчителя народного художника Михайла Дергуса: “Йди своїм шляхом, слухай себе і своє серце. Мистецтво — це незвичайна робота над собою, наддача енергії, віра в майбутнє. Отоді ми збережемо нашу культуру і мистецтво”.

У цій галереї заплановано незабаром провести виставки Михайла Хіхлухо “Після літа” (живопис), Валерія Франчука “Сторінками Кобзаря” (скульптура, графіка, живопис), Тамари і Тимоша Ляшуків “Плакати часів недокомунізму і далі”, Володимира Куткіна “Невичерпне джерело” (графіка), Віктора Бистрякова з друзями (скульптура, графіка, живопис).

Тетяна ТЕРЕН,
Київ-Вроцлав-Київ, “Українська правда. Життя”

“Ангелус” і культурна стратегія

Звістка про присудження Оксані Забужко в польському Вроцлаві Міжнародної літературної премії для письменників із країн Центральної Європи “Ангелус” одразу ж після оголошення результатів заповнила стрічки новин українських користувачів соціальних мереж.

За перемогою Забужко в залі Музичного театру Вроцлава “Капітоль” стежило лише кілька українців і ніхто не вболівав за українку перед екранами домашніх телевізорів, бо ж культурні події такого масштабу, як і премія “Ангелус” для письменників із 21 країни Центральної Європи, яку заснувала міська влада Вроцлава, й досі в нашій країні поза прямою трансляцією.

Міжнародна літературна премія “Ангелус” заснована 2006 року у Вроцлаві. За умовами премії, статуєтку ангела авторства Єви Россано і чек на 150 000 польських злотих (близько 35 тисяч євро) отримує автор із країн Центральної Європи за прозову книжку, перекладену і видану в Польщі протягом останнього року.

“Не випадково, що ця нагорода була заснована саме у Вроцлаві, адже це мультинаціональне місто, — пояснює директор відділу культури Уряду міста Вроцлав Ярослав Брода. — “Ангелус” — лише частина великої культурної стратегії Вроцлава, яка, ми впевнені, має сприяти і розвитку нашої економіки. Бо ж, підтримуючи європейську літературу, ми стаємо цікавішими для міжнародних інвесторів і водночас доводимо світу, що нашою головною цінністю є не гроші, а мистецтво”.

Уже сьогодні можна говорити, що ця культурна стратегія справді працює, адже 2016 року Вроцлав стане культурною столицею Європи. Цікаво, що “Ангелус” фінансується лише міською владою без допомоги спонсорів. Моїм запитанням, чи не викликає це невдоволення мешканців Вроцлава, адже їхні кошти йдуть не на ремонт доріг і будівництво дитячих майданчиків, а на міжнародну премію, якою, до того ж, і досі не нагородили нікого з поляків, пан Брода був здивований: “Що ви? Мешканці Вроцлава пишаються тим, що в їхньому місті існує ця премія, а головне — вони розуміють її користь”.

“Ангелус” і розуміння минулого

Для України має бути особливо приємно, що першим лауреатом “Ангелуса” 2006 року став Юрій Андрухович із романом “Дванадцять обручів”. “Польща має амбіції регіонального лідерства і вправно реалізує їх не лише в економічній царині, а й у культурній, — вважає Андрухович. — І Вроцлав, заснувавши “Ангелус”, відіграє у цьому контексті якусь просто-таки історичну роль, бо саме література найпоштовіше відстоює фікцію, що така територія, як Центрально-Східна Європа, справді існує”.

Після Юрія Андруховича лауреатами “Ангелуса” стали австрійський письменник Мартін Поллак, угорці Петер Естергазі і Дьордь Шпіро, чеський письменник Йозеф Шкворецький, білоруська письменниця Світлана Алексієвич і хорватський і боснійський письменник Міленко Єргович.

Окрім Юрія Андруховича, в попередні роки серед фіналістів були й інші українські письмен-

Під крилом «Ангелуса»

Чому присудження українській письменниці премії “Ангелус” стало для багатьох несподіваним та як міжнародна літературна премія може сприяти порозумінню між народами і впливати на економіку європейського міста?

ники: Олександр Ірванець із “Рівне/Ровно” (2007), Марія Матіос із “Солодкою Дарусею” (2011) та Андрій Бондар з “Історіями важливими й неважливими” (Historie ważne i nieważne, 2012).

Оксані Забужко і її “Музею покинутих секретів” (Muzeum porzuczonych sekretów), який вийшов торік польською мовою у видавництві W.A.B. у перекладі Катажини Котинської, випало конкурувати зі справді серйозними суперниками.

До фіналу “Ангелуса—2013” також увійшли твори польських письменників Єжи Пільха, Шепана Твардоха, Анджея Стасюка, Казимежа Орлоса, а також росіянки Людмили Петрушевської та австрійця Карла-Маркуса Гауса. Багато хто з українців припускав, що премію цього року наразі має отримати поляк, бо, як пожартував Юрій Андрухович, скільки ж можна вже бути скромними? Оксана Забужко теж до на-

У цьому ж контексті звучать і оцінки польського історика, професора Гжегожа Мотики, що в “Музеї покинутих секретів” “недостовірно відображено ставлення українців до поляків і євреїв, поляки зображені карикатурно, а про Волинську трагедію згадано дуже дивно”. Але разом із тим у польських медіа натрапляємо і на безліч схвальних і навіть захоплених відгуків.

Polityka ствердила, що після цього роману Оксана Забужко “є однією з головних письменниць не лише цієї частини Європи”, Newsweek Polska передбачив, що поруч із Польщею росте кандидат на Нобелівську премію, а Gazeta Wyborcza заявила, що роман Забужко — “це поразка для українського минулого і сьогодення, якого ще не було в українській літературі”.

І на тлі цієї дискусії перемога роману Оксани Забужко підтверджує слова Ярослава Броди, що члени журі “Ангелуса” не керуються політичними чи національ-

Переможця “Ангелуса—2013” нагороджує Президент Вроцлава Рафал Дуткевич

городження робила припущення, що найочевиднішим переможцем мав би стати роман Шепана Твардоха “Морфій”.

“Книжки Забужко і Твардоха подібні, — переконаний член журі “Ангелуса”, професор Анджей Завада. — Я маю на увазі не тему, а спільне бачення певних проблем. Письменники починають свою оповідь у минулому, в роки Другої світової війни, і завершують сучасним життям і сучасними поглядами на націю, історію, патріотизм, і водночас — любов і людську солідарність. І обидві ці книжки дуже дискусивні, вимагають від нас мислити оригінально, позбутися стереотипів, навчитися дивитися на історію з позиції сьогодення”.

“Музей покинутих секретів”, виданий українською 2009 року, викликав чимало дискусій і в Україні, але після моніторингу польськомовного Інтернету здається, що не менше таких дискусій було і в Польщі (у Росії ж з червня, відколи вийшов російський переклад роману у видавництві “АСТ”, не з’явилося жодної рецензії на “Музей...”).

Тому перемога роману Забужко в Польщі була справді несподіваною. Бо напередодні 70-х років Волинської трагедії у Польщі почалося бурхливе обговорення цих подій у ЗМІ, апогеєм якого стали дебати з приводу цієї складної сторінки в польсько-українській історії у Сеймі Польщі.

Статуєтку “Ангелуса” виготовила вроцлавський скульптор Єва Россано

перекладала і “Дванадцять обручів” Юрія Андруховича. Окрім того, в її доробку — переклади текстів Наталки Сняданко, Любка Дереша, Ярослава Грицака, Наталі Яковенко та інших українців.

“Сьогодні Вроцлав позиціонується у Польщі як столиця інтелектуального і культурного життя, як місто, в якому добре жити, — зазначає перекладачка. — І “Ангелус” цей образ підтверджує”.

“Ангелус” і нові ідеї для України

У Польщі не практикують “прикрашати” книжки фіналістів “Ангелуса” наліпками з написом “фіналіст” чи “переможець” (як можна побачити в Україні, наприклад, на книжках переможців і фіналістів “Коронації слова” чи “Книги року ВВС”).

Не розголошують також останнім часом у Польщі й інформацію про те, яким накладом друкується книжка. Катажина Котинська запевнила, що “Музей покинутих секретів” продається добре і що нещодавно видавець їй повідомив про друк нового накладу. “Аудиторія, яка цікавиться в Польщі українською літературою, стійка і потужна, — зазначає перекладачка. — Це зацікавлення тягнеться ще з 90-х років минулого століття”.

Здивувало також, що перед церемонією нагородження у холі Музичного театру Вроцлава “Капітоль” не продавалися книжки фіналістів. Поза тим книжки сімох письменників, які увійшли до півфіналу, в ці дні стояли на окремих полицях чи столиках у книгарнях Вроцлава, які тут справді — на кожному кроці. В одній із цих книгарень, а також у Вроцлавському університеті протягом тижня перед церемонією нагородження відбулися зустрічі з фіналістами “Ангелуса”.

Наталія Горбаневська, Оксана Забужко, Президент Вроцлава Рафал Дуткевич і член журі, літературознавець Анджей Завада

Окремо зупинимося на самій церемонії. Традиційно вона складалася з двох частин. Спочатку глядачам показали виставу, в рамках якої польські актори презентували фрагменти з творів фіналістів. Презентація “Музею покинутих секретів” для читачів українського видання “Музею покинутих секретів” була трохи дивною.

Режисер вистави обрав той уривок із книжки, де головна героїня журналістка Дарина Гоциньська протестує проти пропозиції керівництва телеканалу, на якому вона працює, стати ведучою молодіжного ток-шоу. Варто сказати, що тема переходу телебачення від вдумливих соціальних і культурних проєктів до розважальних ток-шоу, як засвідчують рецензії у польських медіа, особливо близька місцевим читачам. Поза тим вайовничі акторка в короткій спідниці й панчохах у сіточку геть не асоціюється з незалежною і впевненою в собі Дариною. Ну, але це, можливо, особливості прочитання книжки іншою мовою читачами з іншої країни.

Коли ж голова журі “Ангелуса” Наталія Горбаневська почала здалеку говорити, що цьогорічна книжка-лауреат про магію, любов, смерть і зраду, підозрюю, ще ніхто у залі не знав, хто ж переможе, бо ж такий самий перелік особливостей можна було вжити і стосовно “Морфію” Шепана Твардоха.

Ось чому так розчулено Оксана Забужко, яка на церемонії “Ангелуса” прилетіла відразу після “Днів України у Великобританії”, зі сцени сказала, що віднині знає, чому голлівудські “зірки” ридують, отримуючи “Оскар”.

“Навіть після саміту у Вільносі я говоритиму, що наш рух у Європу розпочався з Вроцлава, — після нагородження прокоментувала свою перемогу письменниця. — Те, що цю книжку в Польщі почуто й оцінено, важливо не тільки для мене”.

“Для нас, поляків, книжка Забужко цікава тому, що ми знаходимо в ній сучасне сприйняття Україною її історії, — пояснив вибір журі Анджей Завада. — Українсько-польська історія була складною і трагічною. Ми маємо її зрозуміти і рухатися в майбутнє. Нам потрібно навчитися дивитися на історію без національних, націоналістичних емоцій. Вроцлав може бути втіленням історії Центрально-Східної Європи, так само, як український Львів, який теж належав різним державам і в якому живуть представники різних національностей. Ось чому українці і поляки можуть і мають розуміти одне одного, шукати шляхи для цього порозуміння і ось чому такою важливою є перемога українського письменника”.

Привітав пані Оксану і присутній на церемонії український публіцист Микола Рябчук. Він зізнався, що, хоча прогнозував перемогу росіянки Людмили Петрушевській, широким радієм новому українському досягненню.

“Це доводить, що Україна існує на мапі Європи, — заявив Рябчук. — Хоча я би особисто дав “Ангелуса” за книжку інтерв’ю з Оксаною Забужко” (Микола Рябчук має на увазі книжку інтерв’ю польської журналістки Ізабелли Хрушлінської з Оксаною Забужко “Український палімпсест”, яка ось-ось має вийти польською і наприкінці року українською у видавництві “Комора”. — Ред.).

Хочеться вірити, що подвійна перемога України в Міжнародній літературній премії “Ангелус” викличе бурхливіше обговорення стану літературних премій в Україні.

Взято з <http://life.prawda.com.ua>

“День відкриття фестивалю означився концертом хорової музики “Ода Києву”.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

XXIV Міжнародний

У столиці завершився XXIV Міжнародний музичний фестиваль. Щорічний осінній “Київ Музик Фест” учергове продемонстрував надзвичайно високий рівень творчих пошуків вітчизняних і зарубіжних композиторів, серед них гранди сучасної української музики: Мирослав Скорик, Леся Дичко, Євген Станкович, Валентин Сильвестров, Володимир Рунчак, Ганна Гаврилець, Іван Тараненко, Вікторія Польова, Сергій Пілютиков, Кармелла Цепколенко...

Основна відмінність цього горічного фестивалю від попередніх — це більш ніж тижнева тривалість і щоденна насиченість різноманітними концертами на всі смаки: хоровими, симфонічними, камерними, презентаційними, які відбувалися і в Колонному залі імені Миколи Лисенка Національної філармонії України, і в залах Національної музичної академії імені Петра Чайковського та Національної академії мистецтв України, концертному залі Національної спілки композиторів України, у Михайлівському Золотоверхому соборі та в Храмі Св. Василя Великого...

Фестиваль розпочався “Прелюдією” струнного квартету Post Scriptum, який ознайомив слухачів із творами зарубіжних авторів: Шнітке, Лігеті, Онеггера, Пярта, Стравінського, Холлігера, Ціммермана...

День відкриття фестивалю означився концертом хорової музики “Ода Києву” ансамблем солістів “Благовість” Тетяни Кумановської, заключним концертом Міжнародного композиторського форуму “KLK NEW MUSIK. ORIENT/OCCIDENT — 2013” у виконанні Струнного квартету Ансамблю нової музики “Рикошет” (соліст Дмитро Таванець — фортепіано) й авторським концертом академіка Мирослава Скорика (із нагоди 75-річчя від дня народження) у виконанні Національного академічного симфонічного оркестру України Володимира Сіренка та Національної академічної хорової капели “Думка” Євгена Савчука.

Недільний день розпочався концертом духовної хорової музики “Господи, почуй же мій голос” у виконанні Академічного муніципального камерного хору “Хрещатик” Павла Струця у Михайлівському Золотоверхому, продовжився “Квінтет-годиною” Квінтету імені Дмитра Бортнянського й завершився

симфонічним концертом “Українські ескізи” у виконанні Академічного симфонічного оркестру (Володимир Шейко) та Академічного хору імені Платона Майбороди (Юлія Ткач) Національної радіокомпанії України. Вразив виконанням блискучий дует зіркових скрипальок Мирослави Которович та Богдани Півненко, зачарувала чудовим голосом Ганна Братусь. Особливо сподобався твір Ганни Гаврилець “MISERERE”.

Віктор Пелепчук, директор фірми “Інтервал” із Чернівців, презентував присутнім на заході у Спілці композиторів компакт-диск “Валентин Сильвестров.

Музика поезії”, а згодом відбувся хоровий концерт творів Сильвестрова “Шевченкове слово” у Храмі Св. Василя Великого.

1 жовтня відомий композитор і диригент Володимир Рунчак презентував шанувальникам сучасної авангардної музики програму “Свято музики”, де прозвучали твори Альбана Берга (Австрія), Фараджа Караєва (Азербайджан), Оксани Похило та власний твір композитора “Ключ” до скрипкового ключа. Твори майстрів сучасності досконало виконав Київський камерний оркестр Романа Кофмана під орудою В. Рунчака. Особливо вразив слухачів своїм виконанням Рунчаківської аван-

гардної музики молодий скрипаль зі Швеції Хуго Тіціаті.

Слухачі високо оцінили спільний академічно-джазовий проект “Голоси землі” зі музики Олени Лєонові та Джоєла Холмса (США) у виконанні Академічного оркестру народної та популярної музики під орудою Михайла Пікульського та інтернаціональної компанії солістів. Прозвучав симфонічний концерт “Осанна” у виконанні симфонічного оркестру Романа Кофмана під орудою Віталія Протасова.

Поціновувачі хорового мистецтва мали можливість послухати концерт “Осінь сюїта” у виконанні Академічного хору ім. Платона Майбороди (Юлія Ткач), Камерного хору “Софія” (Олексій Шамрицький) і Камерного хору “Аніма” (Наталія Кречко). У Колонному залі відбувся концерт-закриття фестивалю, який проходив у рамках відзначення 200-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка. У другій частині фінального концерту відбулась успішна презентація ораторії Євгена Станковича на цикл поезій Пророка України. Новий твір Станковича “Страсті за Тарасом” у майстерному виконанні Національної академічної капели “Думка” Євгена Савчука та Національного симфонічного оркестру під орудою Володимира Сіренка.

На завершення відбулись концертні заходи під назвою “Постлюдія”. Слухачі насолодились чудовим виконанням творів вітчизняних і зарубіжних композиторів у виконанні знаменитого Національного ансамблю солістів “Київська камерата” під диригуванням Валерія Матюхіна та побували на авторському вечорі “Портретні замальовки: Олександр Козаренко” у виконанні камерного оркестру з Хмельницького під орудою Олександра Драгана з оригінальним народним співом Ганни Солоничної.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2014

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617

на 1 місяць 10 грн на півроку 57 грн 15 коп.
на 3 місяці 29 грн 40 коп. на рік 113 грн 10 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор Павло МОВЧАН

Головний редактор Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова), Ярема ГОЯН, Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора Євген БУКЕТ 279-39-55

Заступник головного редактора з виробничих питань Наталія СКРИННИК 278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар Ірина ШЕВЧУК

Відділ соціальної тематики Петро АНТОНЕНКО 279-49-47

Відділ просвітнянської роботи Надія КИР'ЯН 270-55-57

Відділ культури Микола ЦИМБАЛЮК 279-49-47

Відділ коректури Тетяна ЩЕРБАК Ірина СТЕЛІМАХ 278-63-69

Комп'ютерна верстка Ірина ШЕВЧУК Володимир ЖИГУН 278-63-69

Інтернет-редактор Олександр ЛИТВИНЕНКО 279-39-55

Черговий редактор Микола ЦИМБАЛЮК

Бухгалтерія 279-41-46

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net http://slovoprosvity.org http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у жовтні — 19 000
Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов'язкове. Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617

